

1 บทนำ

1. ประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ได้จัดทำรายงานการดำเนินงานของรัฐ ฉบับที่ 2 ขึ้น เพื่อปฏิบัติตามข้อบทที่ 40 โดยได้ดำเนินการตามเอกสารแนวทางในการจัดทำรายงานของรัฐภาคีภายใต้สนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน (HRI/GEN/2/Rev.5) และตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติที่มีต่อรายงานฉบับแรกของไทย (CCPR/CO/84/THA) เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2548

2. กรอบระยะเวลาของการจัดทำรายงานฉบับที่ 2 ได้กำหนดไว้ในช่วงระหว่าง ปีปฏิทิน พ.ศ. 2548-2551 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์ที่สำคัญ เช่น ด้านกฎหมาย ประเทศไทยใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2550 ซึ่งมีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพพื้นฐานอันเป็นหลักประกันด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ ทั้งในบททั่วไปซึ่งคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล (มาตรา 4 และ 5) สิทธิเสรีภาพที่บัญญัติให้การใช้อำนาจขององค์กรรัฐต้องคำนึงถึงเรื่องดังกล่าว (มาตรา 26-69) และแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐซึ่งมีหลายข้อบัญญัติถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในการกำหนดนโยบาย และตัดสินใจทางการเมือง ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและคุ้มครองสิทธิของชุมชน (มาตรา 75-87)

3. นอกจากนี้หากมีพัฒนาการในรอบนโยบายและกฎหมายที่สำคัญก็จะระบุไว้ในส่วนที่เกี่ยวข้องด้วย รวมทั้งยังมีนโยบายและยุทธศาสตร์ที่สำคัญหลายเรื่อง โดยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกระยะ 5 ปี เป็นแนวทางระดับชาติ มีนโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทแห่งชาติด้านสิทธิมนุษยชนและแผนยุทธศาสตร์เป็นแนวทางดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งปัจจุบันอยู่ในระยะการใช้แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ 2 รวมถึงมีการเผยแพร่และสร้างความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนสร้างความพร้อมของเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนในเรื่องนี้มีความกว้างขวางและแพร่หลายยิ่งขึ้น โดยมีกลไกสำคัญที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ให้ความร่วมมืออีกจำนวนมาก (รายละเอียดปรากฏตามเอกสารหลัก)

II. ข้อกังวลและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ

การถอนคำแถลงตีความ (ข้อ 7)

4. ที่ประชุมคณะกรรมการส่งเสริมการอนุรักษ์ติดตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งจัดโดยกระทรวงยุติธรรม ในการประชุมครั้งที่ 1/2551 เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2551 ได้พิจารณาการถอนคำแถลงตีความ และมีความเห็นว่าประเทศไทยมีความพร้อม สามารถถอนคำแถลงตีความข้อบทที่ 6 วรรค 5 และข้อบทที่ 9 วรรค 3 ได้ เนื่องจากได้มีการแก้ไขกฎหมายภายในประเทศให้สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองแล้ว ดังนี้

(ก.) ข้อบทที่ 6 วรรค 5 การยกเลิกโทษประหารชีวิตบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 16) พ.ศ. 2546 มาตรา 3 ได้ยกเลิกโทษประหารชีวิตผู้กระทำความผิดซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่ปี 2546 แล้ว นอกจากนี้ได้มีการออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2550 ซึ่งบัญญัติปกป้องสิทธิการมีชีวิตและการอยู่รอดของเด็กตั้งแต่เป็นทารกในครรภ์มารดา โดยทุเลาการบังคับโทษหญิงมีครรภ์และเปลี่ยนโทษประหารชีวิตเป็นจำคุกตลอดชีวิต โดยกำหนดบัญญัติว่าหญิงที่ต้องโทษประหารชีวิตถ้ามีครรภ์อยู่ให้รอไว้จนพ้นกำหนดสามปีนับแต่คลอดบุตรแล้ว และอยู่รอดเป็นทารก ให้ลดโทษประหารชีวิตลงเหลือจำคุกตลอดชีวิต (รายละเอียดในรายงานการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ฉบับที่ 3-4 pp. 22)

(ข.) ข้อบทที่ 9 วรรค 3 สิทธิและเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ “กำหนดสิทธิในกระบวนการยุติธรรมไว้เป็นส่วนที่สี่ของหมวดที่ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย (ม. 39-40) ที่ครอบคลุมความตามข้อบทที่ 9 ประกอบกับ มาตรา 87 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่าพฤติการณ์แห่งคดี และได้กำหนดไว้ชัดเจนในกรณีผู้ถูกจับที่ไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว และมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือการฟ้องคดี จะต้องนำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมง

5. การปรับแก้ไขกฎหมายดังกล่าวทำให้สถานการณ์พื้นฐานด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของไทย สอดคล้องกับข้อบทที่ 6 วรรค 5 และข้อบทที่ 9 วรรค 3 ของกติกาแล้ว ขณะนี้ไทยได้ถอนคำแถลงตีความดังกล่าวแล้ว

6. ส่วนการถอนคำแถลงตีความข้อบทที่ 1 วรรค 1 และ ข้อบทที่ 20 วรรค 1 นั้น อยู่ระหว่างการศึกษาค้นคว้าและหารือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยในขั้นนี้หลายหน่วยงานพิจารณาเห็นว่าอาจมีความเป็นไปได้ที่จะมีการถอนคำแถลงตีความในอนาคตอันใกล้ต่อไป

การนำหลักการของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ไปปรับใช้บังคับในกฎหมายภายในประเทศ (ข้อ 8)

7. หลักการทั้ง 27 ข้อตามข้อบทของกติกาฯได้บรรจุอยู่ในกฎหมายไทยโดยครบถ้วน ทั้งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตลอดจนกฎหมายลำดับรองคือพระราชบัญญัติต่างๆอย่างครบถ้วน ตั้งแต่เรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค เท่าเทียม ฯลฯ ดังที่เสนอแล้วในเอกสารหลัก

การดำเนินงานเพื่อการคุ้มครองสิทธิของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (ข้อ 9)

8. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 กำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีภารกิจในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยมีอำนาจหน้าที่เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง ฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหาย และเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จึงถือว่าเป็นพัฒนาการและเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น ข้อห่วงใยของคณะกรรมการฯจะได้ผ่อนคลายลง นอกจากนี้อองค์กรดังกล่าวยังเข้าถึงได้โดยง่ายโดยหลายช่องทาง คือ สายด่วน 1377 เว็บไซต์ <http://www.nhrc.or.th> ด้วยไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ การร้องเรียนด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังสามารถร้องเรียนผ่านเครือข่ายและองค์กรภาคีด้านสิทธิมนุษยชนทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งในส่วนกลางและภูมิภาคทั่วประเทศ เช่น สำนักงานอัยการสูงสุด คลินิกยุติธรรมทั่วประเทศ รวมทั้งองค์กรภาคเอกชนต่างๆของไทยที่มีการดำเนินงานได้อย่างอิสระ

9. ในช่วงปี พ.ศ. 2548-2551 ได้รับเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ปีละประมาณ 600-800 เรื่อง รายละเอียดตามตารางเรื่องร้องเรียนของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ปี พ.ศ.	จำนวนเรื่องร้องเรียนทั้งหมด	แบ่งเป็นจำนวนเรื่องร้องเรียนเรื่องกระบวนการยุติธรรม	คิดเป็นร้อยละ
2548	739	92	15.28
2549	632	133	23.01
2550	836	185	23.35
2551	613	130	23.33
รวม	2,830	551	19.30

10. นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้มีผู้ตรวจการแผ่นดิน (มาตรา 242-245) ซึ่งอาจพิจารณา/สอบสวนโดยไม่มี การร้องเรียนได้ ในกรณี que เห็นว่าการกระทำนั้นมีผลกระทบต่อประชาชนส่วนรวม เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ รวมถึงสามารถตรวจสอบการละเลยการปฏิบัติหน้าที่ หรือปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ด้วยกฎหมายขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและองค์กรในกระบวนการยุติธรรม เพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ บัญญัติไว้แล้ว รวมถึงดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วย ซึ่งในช่วงปี พ.ศ. 2548-2551 มีเรื่องร้องเรียนจำนวน 800-3,000 เรื่อง ในเรื่องของงบประมาณ องค์กรทั้งสองดังกล่าวสามารถ ได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอตามที่กำหนดไว้ตาม (มาตรา 168) ซึ่งบัญญัติให้สามารถเสนอคำขอแปรญัตติ ต่อคณะกรรมการการของรัฐสภาได้โดยตรงหากเห็นว่างบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอ

การสอบสวนและการดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดในเหตุการณ์ละเมิดสิทธิมนุษยชน และการฝึกอบรม เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักการสิทธิมนุษยชนตามหลักสากล และการจัดตั้งหน่วยงานพลเรือนอิสระเพื่อการสอบสวนข้อร้องเรียน (ข้อ10)

11. รัฐธรรมนูญ มาตรา 40 บัญญัติสิทธิติดตามกระบวนการยุติธรรมของประชาชน โดยเฉพาะสิทธิในการเข้าถึง กระบวนการยุติธรรม (Access to Justice) ด้วยตนเองได้โดยง่าย

การสอบสวนและดำเนินคดี

12. ประเทศไทยให้ความสำคัญในการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่สำคัญซึ่งเป็นข้อห่วงใย ของทุกภาคส่วน โดยให้มีการสืบสวนสอบสวนอย่างเป็นธรรม และพิจารณาพิพากษาคดีโดยศาลซึ่งเป็นอิสระ และให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน

พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548

13. เหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้รัฐบาลไทยต้องใช้กฎหมายพิเศษด้าน ความมั่นคงมาบังคับใช้ เพื่อจัดการกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและทันท่วงที และเพื่อสร้าง ความปลอดภัยแก่พลเมืองและสาธารณะ ทั้งนี้กฎหมายดังกล่าวเป็นเพียงมาตรการเสริม มิได้ทดแทน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสายหลักแต่อย่างใด

14. มาตรา 17 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 มิได้ให้ความคุ้มครอง เจ้าหน้าที่ในการไม่ต้องรับผิด เจ้าหน้าที่ที่ยังถูกดำเนินคดีตามกฎหมายและจะได้รับความคุ้มครองต่อเมื่อพิสูจน์ ต่อศาลได้ว่าได้กระทำการสอดคล้องตามมาตรา 17 ของพระราชกำหนดฯ กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ที่กระทำการโดย สุจริต ไม่เลือกปฏิบัติ และไม่เกินสมควรแก่เหตุ และกระทำเท่าที่จำเป็น ยิ่งไปกว่านั้นผู้เสียหายยังคงมีสิทธิ เรียกร้องค่าเสียหายจากทางราชการตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่

15. กฎหมายพิเศษด้านความมั่นคง ซึ่งรวมถึงพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ไม่อนุญาตให้มีการจับกุม หรือกักขังผู้ต้องสงสัยได้ตามอำเภอใจ ไม่จำกัดระยะเวลา โดยปราศจากกระบวนการทางศาล และหมายเรียกผู้ต้องสงสัยเพื่อเข้าให้การ จำต้องออกโดยศาลเช่นกัน ทั้งนี้ในกรณีที่มีการจับกุมตัวจะต้องมีการแจ้งให้ครอบครัวผู้ต้องสงสัยรับทราบโดยทันที และครอบครัวสามารถเข้าเยี่ยมได้ทุกวัน รวมทั้งอนุญาตให้มีการปรึกษาทางกฎหมายและร้องขอประกันตัวได้ ยิ่งไปกว่านั้นเพื่อเป็นการประกันความโปร่งใสของระบบ จึงได้เปิดโอกาสให้ผู้แทนคณะกรรมการกาชาดสากล ผู้แทนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้แทนองค์กรของสหประชาชาติ และคณะทูตานุทูตเข้าเยี่ยมชมสถานที่ควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย

16. ข้อยกเว้นข้างต้นเป็นการยืนยันว่า กฎหมายพิเศษด้านความมั่นคงได้ถูกใช้บังคับตามหลักสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ยังมีการฝึกอบรมและแจกคู่มือสิทธิมนุษยชนแก่เจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคง

17. ส่วนระยะเวลาในการใช้บังคับพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 นั้น จะถูกพิจารณาการต่ออายุเป็นระยะตามความจำเป็น โดยคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้มีแนวโน้มที่จะมียกเลิกการใช้กฎหมายพิเศษด้านความมั่นคงอย่างค่อยเป็นค่อยไปในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มากขึ้น ดังเช่นการเพิกถอนพระราชกำหนดฯ ใน 5 อำเภอของจังหวัดสงขลา

กรณีเหตุการณ์ตากใบ ในปี 2547

18. มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งทางอาญาและทางแพ่ง ซึ่งศาลจังหวัดสงขลาได้มีคำพิพากษาในปี 2552 ว่า มีประชาชนจำนวน 78 รายเสียชีวิตจากการขาดอากาศหายใจขณะอยู่ในการควบคุมตัวของเจ้าหน้าที่รัฐผู้ปฏิบัติการตามหน้าที่ ศาลยังให้ข้อสังเกตต่อไปว่า เจ้าหน้าที่รัฐมิได้ใช้อาวุธเพื่อสลายการชุมนุม จำนวนกว่า 1,000 คน หน้าสถานีตำรวจภูธรอำเภอตากใบ เพียงแต่ใช้สายแรงดันน้ำ นอกจากนี้ยังได้มีการพยายามเจรจาต่อรองกับผู้ชุมนุมหลายครั้ง แต่กลุ่มผู้ชุมนุมก็ได้ลุกฮือก่อการจลาจล ทำลายทรัพย์สินของราชการ ศาลจึงพิจารณาได้ว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการสลายการชุมนุม การควบคุมตัวผู้ชุมนุม และการขนส่งผู้ถูกควบคุมตัว เป็นการกระทำที่สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ซึ่งจำเป็นต้องกระทำในสถานการณ์อันบีบบังคับ และภายหลังการพิจารณาผลการชันสูตรพลิกศพ พนักงานอัยการจึงสั่งงดการสอบสวนไว้ตามกฎหมาย

19. ด้านกระบวนการทางแพ่ง ครอบครัวผู้เสียชีวิต ผู้บาดเจ็บและผู้พิการ ได้ยื่นฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งสามารถเจรจาประนีประนอมยอมความระหว่างรัฐและครอบครัวผู้เสียหายได้ ทำให้ครอบครัวผู้เสียหายได้รับค่าเสียหายทางแพ่ง รวมทั้งสิ้น 48.9 ล้านบาท และพนักงานอัยการได้ถอนฟ้องผู้ชุมนุม จำนวน 84 ราย โดยให้เหตุผลว่าการยุติข้อพิพาทในคดีนี้จะเป็นเงื่อนไขหนึ่งซึ่งส่งผลดีต่อการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

เหตุการณ์มัสยิดกรือเซะ

20. มาตรการที่เจ้าหน้าที่ของไทยใช้ในเหตุการณ์มัสยิดกรือเซะ เป็นวิธีการในการคุ้มครองชีวิตพลเรือนผู้บริสุทธิ์ทั้งชาวพุทธและมุสลิมกว่าร้อยชีวิตในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งความรุนแรงได้เริ่มต้นขึ้นจากการปล้นอาวุธปืนของราชการ นำไปสู่การสังหาร การทำร้ายเจ้าหน้าที่รัฐ และทำลายทรัพย์สินของทางราชการ โดยผู้ก่อความไม่สงบบางส่วนได้หลบเข้าไปอยู่ในมัสยิดกรือเซะ ภายหลังจากการพยายามเจรจาต่อรอง รวมถึงการใช้แก๊สน้ำตาก็ไม่เป็นผล และเจ้าหน้าที่ได้โอบล้อมอยู่ด้านนอกเป็นเวลานานถึง 9 ชั่วโมง เจ้าหน้าที่จึงได้ตัดสินใจดำเนินการทางยุทธวิธีขั้นเด็ดขาด เพื่อคุ้มครองชีวิตของผู้บริสุทธิ์อีกจำนวนมาก ในการนี้ผู้นำทางศาสนาของจังหวัดและของชาติ ได้แก่ประธานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ได้ออกแถลงการณ์ถึงแสดงความเข้าใจในสถานการณ์ที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ของเจ้าหน้าที่รัฐ

21. ในปี 2552 อัยการสูงสุดสั่งไม่ฟ้อง เนื่องจากเจ้าหน้าที่รัฐได้กระทำการอย่างสมเหตุสมผลในสถานการณ์อันตึงเครียด รวมทั้งกระแสมวลชนที่ไหลเข้ามายังรอบๆ มัสยิดทำให้ประชาชนตกอยู่ในความเสี่ยงที่จะเกิดอันตราย และมีความเป็นไปได้ที่อาจมีผู้ก่อความไม่สงบแฝงตัวอยู่ในฝูงชนผู้บริสุทธิ์นั้น ภายหลังจากสถานการณ์ตักใบและกรือเซะ ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ ซึ่งจากสองเหตุการณ์ดังกล่าวคณะกรรมการได้มีความเห็นว่า เจ้าหน้าที่รัฐมิได้มีเจตนาที่จะทำให้เกิดเสียชีวิต และได้ปฏิบัติอย่างสุจริต แต่ถึงอย่างไรก็ตามคณะกรรมการฯได้ชี้แนะถึงความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาการควบคุมการชุมนุมเพิ่มขึ้นด้วย

กรณีการเสียชีวิตในช่วงที่มีการปราบปรามยาเสพติด

22. ด้วยประเทศไทยได้ทำการป้องกันปราบปรามยาเสพติดอย่างเข้มแข็งเนื่องจากมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างร้ายแรง อย่างไรก็ตามในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน 2546 ได้มีคดีการเสียชีวิตจำนวน 2,604 คดี และมีจำนวนผู้เสียชีวิตทั้งสิ้น 2,873 คน ซึ่งผลในทางคดีจากการสอบสวนของพนักงานสอบสวนไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิดว่าเป็นผู้ใด และพยานหลักฐานในการกฎหมายก็ไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าการเสียชีวิตดังกล่าวนี้เกิดจากผลการป้องกันปราบปรามยาเสพติดหรือไม่และการเสียชีวิตนั้นเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐหรือเป็นการกระทำของบุคคลทั่วไปและเกิดจากยาเสพติดหรือเป็นคดีอาญาทั่วไป ดังนั้นจึงได้มีการสั่งงดการสอบสวนไว้ก่อนตามมาตรา 140 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งผลในทางกฎหมายยังไม่ทำให้คดียุติลง ยังคงสามารถสืบสวนสอบสวนหาตัวผู้กระทำผิดเพื่อจับกุมและฟ้องต่อศาลได้ภายในอายุความ 20 ปี

23. แต่การเสียชีวิตของประชาชนจำนวนมากเช่นนี้ได้เป็นที่สนใจของสาธารณชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังนั้นนายกรัฐมนตรีจึงได้ตั้งคณะกรรมการอิสระตรวจสอบ ศึกษา และวิเคราะห์การกำหนดนโยบายปราบปรามยาเสพติดและการนำนโยบายไปปฏิบัติจนก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง และทรัพย์สินของประชาชน(คตณ.) ขึ้นเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2550 เพื่อสอบสวนให้ได้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจนเกี่ยวกับสถานการณ์ยาเสพติด กระบวนการยุติธรรมและผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินนโยบายดังกล่าว

24. ผลการตรวจสอบของคณะกรรมการในเบื้องต้นพบว่าการปฏิบัติตามนโยบายปราบปรามยาเสพติดและผลกระทบที่เกิดขึ้น แม้จะมีผลในการปราบปรามจับกุมผู้ค้า ผู้เสพติดได้เป็นจำนวนมากกว่ากรณีตามปกติ ในห้วงระยะเวลาดังกล่าวเกิดคดีฆาตกรรมในประเทศสูงขึ้นมากกว่าปกติเมื่อเปรียบเทียบกับห้วงก่อนและหลังการปฏิบัติตามนโยบาย ซึ่งอาจเกิดจากความผิดพลาดในการปฏิบัติตามนโยบาย จึงเป็นกรณีที่เหมาะสมจะต้องมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมและศึกษาวิจัยเพื่อหามาตรการป้องกันมิให้มีการดำเนินนโยบายปราบปรามยาเสพติดที่ผิดพลาดซ้ำอีก เพื่อกำหนดมาตรการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ประชาชน

25. สำหรับกรณีการเสียชีวิตบางรายในปี 2546 และ 2547 นั้น ต่อมาได้มีการรื้อฟื้นสอบสวนคดีขึ้นใหม่และมีการจับกุมสอบสวนผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดฐานทำร้ายผู้อื่นซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐและพนักงานอัยการ ได้มีการฟ้องเจ้าหน้าที่ตำรวจ 3 นายและ 6 นายรวม 2 คดี ขณะนี้คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล

26. นอกจากนี้ เมื่อประชาชนถูกละเมิดสิทธิจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่สามารถส่งเรื่องร้องเรียนไปยังหน่วยงานอิสระ เช่น ศาลปกครอง ผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) เพื่อให้มีการดำเนินการสอบสวนได้ สำหรับกรณีเจ้าหน้าที่รัฐโดยเฉพาะหน่วยงานความมั่นคงเมื่อกระทำความผิด ผู้บังคับบัญชา และหน่วยงานที่รับผิดชอบก็มิได้มีการเลือกปฏิบัติ หรือละเว้นการดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย

27. ประเทศไทยได้มีความพยายามสร้างความมั่นใจว่าผู้เสียหายและครอบครัวจะได้รับความชดเชยที่เพียงพอ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการเยียวยาในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นกระบวนการที่ได้มาตรฐานมากที่สุด กระบวนการหนึ่ง ซึ่งการเยียวยาดังกล่าวครอบคลุมไปถึงกรณีผู้เสียชีวิตบาดเจ็บ การจ่ายค่ายังชีพรายเดือน การให้ทุนการศึกษาแก่บุตร – ธิดา ผู้ได้รับผลกระทบ จนจบระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ ยังมีข้อสรุปของคณะผู้รู้ศาสนาอิสลามที่ระบุว่า “เงินที่ได้รับจัดสรรเยียวยาให้กับครอบครัวผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ถือว่าเป็นมรดก”¹ ซึ่งมีผลให้ภรรยาและบุตรของผู้เสียชีวิตได้รับเงินเยียวยาเต็มที่

¹ รายงานผลการสอบสวนและศึกษา สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเพื่อสอบสวนและศึกษา สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, หน้า 65

28. นอกจากนี้ แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายบัญญัติคุ้มครองเจ้าหน้าที่รัฐ โดยสุจริตโดยทำตามกฎหมายว่า มิต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญาและทางปกครองก็ตาม แต่รัฐธรรมนูญฯ 2550 ก็บัญญัติให้สิทธิแก่บุคคล ผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพสามารถใช้สิทธิทางศาลเพื่อบังคับให้รัฐต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติในหมวดสิทธิ เสรีภาพ และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลให้พ้นจากการล่วงละเมิดของรัฐและบุคคลอื่น (มาตรา 26-28, มาตรา 81(2)) และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 โดยบัญญัติสิทธิของผู้เสียหายที่จะสามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลได้เอง และมาตรา 34 บัญญัติว่าการสั่งไม่ฟ้องคดีของอัยการไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีเอง

29. รวมทั้งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ที่บัญญัติให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวน ในกรณีความผิดทางอาญาที่มีพนักงานปกครองชั้นผู้ใหญ่หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ซึ่งมิใช่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ หรือเจ้าหน้าที่คดีพิเศษเป็นผู้ต้องสงสัย เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าน่าจะได้กระทำความผิดอาญาหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องสงสัย (มาตรา 21(จ)) ต้องแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้ให้ความสำคัญแก่การตรวจสอบดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐแม้เป็นเจ้าหน้าที่ระดับสูงที่กระทำผิดอย่างเคร่งครัดเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

การฝึกอบรมแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร และเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์

30. เพื่อสร้างความตระหนัก และความระมัดระวัง ใส่ใจอย่างแท้จริงต่อการเคารพสิทธิมนุษยชนและนำมามาตรฐานสากลไปใช้ มีการดำเนินการ ดังนี้

(ก) ตำรวจ มีหลักสูตรเรื่องสิทธิเด็กและการฝึกปฏิบัติงานในชุมชนในโรงเรียนนายร้อยตำรวจ หลักสูตรฝึกอบรมพนักงานสอบสวนหญิงเพื่อใช้ในคดีเด็กและสตรี หลักสูตรโครงการฝึกอบรมการทำงานมวลชนสำหรับตำรวจผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษามลายูถิ่นแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจระดับปฏิบัติของศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศชต.) เพื่ออบรมให้ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงและสิทธิมนุษยชน รวมทั้งจัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ ของบุคคล ภายใต้รัฐธรรมนูญ และกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนฉบับต่างๆ ที่ประเทศไทยเป็นภาคี ให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตั้งแต่ระดับปฏิบัติจนถึงระดับผู้บริหาร

(ข) ทหาร มีการอบรมหลักสูตรต่างๆ ระหว่างปี พ.ศ.2548-2551 ดังนี้

- การปฐมนิเทศในเชิงนโยบายด้านกฎหมายและการเคารพสิทธิมนุษยชน สำหรับเจ้าหน้าที่ทหารของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ภาค 4 ส่วนหน้า ซึ่งจัดโดยกระทรวงยุติธรรม และทาง กอ.รมน.
- การอบรมหลักสูตรความรู้ความเข้าใจ สำหรับผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยวิทยากรด้านสิทธิมนุษยชน ปีละ 5 รุ่น ๆ ละ 70 คน 35 รุ่น รวม 2,450 คน
- การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายความมั่นคงและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ปีละ 1 ครั้ง ๆ ละ 150 คน จำนวน 4 ครั้ง รวม 600 คน
- การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ชี้แจงแผนและแนวทางปฏิบัติงานปีละ 1 ครั้ง ๆ ละ 150 คน จำนวน 4 ครั้ง รวม 600 คน โดยมีจำนวนผู้ผ่านการอบรม จำนวนรวม 2,450 คน โดยมีแผนการจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชนและกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนฉบับต่างๆ ที่ประเทศไทยเป็นภาคี สำหรับกำลังพลเพิ่มขึ้นด้วย

(ค) เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์มีการอบรมเรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักการสิทธิมนุษยชน อยู่ในหลักสูตรการอบรมพนักงานราชการ ข้าราชการบรรจุใหม่ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ระดับผู้บังคับบัญชา ผู้บัญชาการเรือนจำ นักบริหารงานราชทัณฑ์ระดับสูง โดยมีจำนวนผู้ผ่านการอบรมระหว่างปี พ.ศ.2548-2551 จำนวนรวม 2,178 คน

หน่วยงานพลเรือนอิสระเพื่อทำหน้าที่สอบสวนข้อร้องเรียน

31. ประเทศไทยมีหน่วยงานอิสระที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญเพื่อทำหน้าที่สอบสวนข้อร้องเรียน ที่มีต่อเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายในกรณีต่างๆ ได้แก่ ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ องค์กรอัยการ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ นอกจากนี้ยังมีกลไกของรัฐอื่นๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ สำนักนายกรัฐมนตรี สภานายความองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ เป็นต้น

การปรับปรุงกฎหมายในเรื่องสาเหตุของการหย่า (ข้อ 11)

32. รัฐธรรมนูญ มาตรา 30 รับรองสิทธิความเสมอกันในกฎหมาย และความเท่าเทียมกันระหว่างภาคหญิงชาย

33. ประเทศไทยได้ปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 16) พ.ศ.2550 ในเรื่องสาเหตุแห่งการหย่า โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติที่แสดงถึงความเท่าเทียมกันของชายและหญิงในกรณีการฟ้องหย่า ในกรณีคู่สมรสฝ่ายหนึ่งอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นเยี่ยงสามีหรือภริยา หรือเป็นชู้หรือมีชู้หรือร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาจिन ซึ่งเป็นการขัดขวางการอยู่กินฉันสามีภริยาของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง จึงเป็นเหตุหย่าได้ (มาตรา 1516 (1)) และยังปรับปรุงบทบัญญัติให้ทั้งภริยาหรือสามี มีสิทธิเรียกค่าทดแทนอันเกิดจากเหตุหย่าตามมาตรา 1516 (1) ได้ (มาตรา 1523)

34. นอกจากนี้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2550 ได้มีการกำหนดกำหนดนิยามการข่มขืนกระทำชำเราขึ้นใหม่ โดยใช้คำ “ผู้อื่น” แทนคำเดิม คือ “หญิงอื่นซึ่งมิใช่ภริยาตน” (มาตรา 276 วรรคสี่) และในกรณีที่คู่สมรสกระทำชำเราคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งโดยไม่ได้รับความยินยอม และคู่สมรสไม่ประสงค์จะอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาอีกต่อไป ก็สามารถเป็นเหตุให้หย่าได้

การจัดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (ข้อ 12)

35. รัฐธรรมนูญ คู่คุ้มครองสิทธิของเด็กเยาวชนและสตรีในเรื่องความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม รวมถึงสิทธิที่จะได้รับการบำบัดฟื้นฟู (มาตรา 52 ,81(5)) และมีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เพื่อแก้ไขและลดพฤติกรรมการความรุนแรงต่อเด็ก สตรีและบุคคลในครอบครัว โดยมีหลักการที่จะใช้มาตรการแก้ไขบำบัดผู้กระทำความรุนแรงด้วยคำสั่งของศาลและพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายนี้ รวมทั้งการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ และถอนฟ้องโดยจัดทำเป็นบันทึกข้อตกลงแบบมีเงื่อนไข เพื่อให้โอกาสปรับตัว ยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ และปกป้องผู้ถูกกระทำ ด้วยมาตรการและวิธีการที่เพื่อบรรเทาให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงได้รับการรักษาเยียวยา และรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้

36. ประเทศไทยมีศูนย์พึ่งได้ (One-Stop Service Crisis Center-OSCC) ในโรงพยาบาลต่างๆของกระทรวงสาธารณสุข รับแจ้งเหตุ รับผิดชอบดูแล ให้บริการ ช่วยเหลือ รักษาพยาบาล และเยียวยาจิตใจผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง และจากข้อมูลของศูนย์พึ่งได้ ในระหว่างปี พ.ศ. 2548-2551 มีผู้เข้ารับบริการ ที่เพิ่มขึ้นทุกปี จากจำนวนโรงพยาบาล 109 โรง มีผู้รับบริการประมาณ 11,000 ราย ในปี พ.ศ. 2548 เป็นจำนวนโรงพยาบาล 582 แห่ง มีผู้รับบริการเพิ่มเป็นกว่า 22,600 ราย ในปี พ.ศ. 2551

37. ตารางแสดงจำนวนเด็กและสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงที่เข้ารับบริการที่ศูนย์พึ่งได้ ระหว่างปี พ.ศ.2548-2551

ปี พ.ศ.	จำนวน รพ.	เด็กชาย	เด็กหญิง	สตรี	รวมทั้งหมด	เฉลี่ย (ราย/วัน)
2548	109	792	5,094	5,656	11,542	31.62
2549	110	1,601	6,380	7,901	15,882	43.51
2550	297	1,826	7,772	9,469	19,067	52.24
2551	582	1,632	11,404	13,595	26,631	72.96

38. นอกจากนี้เพื่อเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักถึงปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น และเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ หาแนวร่วมในการรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็ก สตรีและในครอบครัวต่อไป จึงได้มีการจัดอบรมพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 และมีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ทั่วประเทศ มีศูนย์เฝ้าระวังการเตือนภัยทางสังคมในท้องถิ่น รวมทั้งการจัดตั้งบ้านพักเด็กและครอบครัวใน 75 จังหวัด และ 12 เขตใน กทม. และมีการประกาศพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ซึ่งมีมาตรการคุ้มครองเด็กจากความรุนแรงทั้งจากบุคคลในครอบครัวและความรุนแรงโดยบุคคลทั่วไปที่กระทำต่อเด็กด้วย

39. ตารางแสดงจำนวนเด็กและสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เข้ารับบริการในบ้านพักเด็กและครอบครัวทั่วประเทศ ระหว่างปี พ.ศ. 2550-2551²

ปี พ.ศ.	เด็กที่ถูกกระทำความรุนแรง				สตรีที่ถูกกระทำความรุนแรง			
	ร่างกาย	จิตใจ	เพศ	รวม	ร่างกาย	จิตใจ	เพศ	รวม
2550	114	132	231	507	173	247	51	471
2551	254	407	343	1,004	238	415	79	732
รวม	368	539	574	1,511	411	662	130	1,203

40. ปัจจุบันประเทศไทยได้ดำเนินการสร้างความเข้าใจกับผู้ปฏิบัติงานถึงลักษณะพิเศษของการดำเนินคดีกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว และมีการศึกษาผลการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงต่อไป

การปฏิบัติตามบทบัญญัติข้อ 4 ของกติกาฯ และการแจ้งให้รัฐภาคีทราบเมื่อมีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน (ข้อ 13)

41. ประเทศไทยได้ส่งรายงานคำชี้แจงเป็นรายงานเพิ่มเติมของเหตุผลความจำเป็นที่ต้องมีการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ แล้ว เมื่อเดือนสิงหาคม 2549

42. มีการนำคดีเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายปฏิบัติโดยมิชอบเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 - 2551 ได้แก่

- ข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่จำนวน 7 เรื่อง
- การพิจารณาคดีที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 4 คดี (ซึ่ง 2 คดีเป็นการฟ้องเรียกค่าเสียหายจากทางราชการและเจ้าหน้าที่)

² ข้อมูลจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

43. ในกรณีจังหวัดชายแดนภาคใต้ การปฏิบัติในการควบคุมตัวมีการตรวจการแพทย์ทั้งในระยะแรกและเมื่อสิ้นสุดการควบคุมตัว ดังที่ปฏิบัติอยู่ ณ ศูนย์พิทักษ์สันติ ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ถูกควบคุมตัวจะได้รับการตรวจจากแพทย์นิติเวชประจำศูนย์ฯ ทันทีเมื่อถูกส่งมาที่ศูนย์ฯ ซึ่งภายในศูนย์ฯ มีการอำนวยความสะดวกทางการแพทย์อย่างเหมาะสม ระดับความรู้ ความชำนาญของคณะเจ้าหน้าที่แพทย์และพยาบาลอยู่ในระดับที่พึงพอใจ นอกจากนี้ในศูนย์เสริมสร้างสมานฉันท์ ค่ายอิงคยุทธบริหาร มีแพทย์ประจำอยู่ที่ศูนย์ฯ ตลอดเวลา สามารถให้การบริการแก่ผู้ซึ่งถูกควบคุมตัวได้ และยังมีโรงพยาบาลในค่ายอิงคยุทธบริหาร คอยให้ความช่วยเหลือกรณีเจ็บป่วยด้วย นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมตัวจะต้องแจ้งแก่ญาติของผู้ถูกควบคุมตัวว่าจะนำผู้ถูกควบคุมตัวไปไว้ ณ ที่ใด ทั้งนี้มีการปรับปรุงระเบียบกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ว่าด้วยการปฏิบัติของพนักงานเจ้าหน้าที่ ภายใต้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 ซึ่งอนุญาตให้ญาติเข้าเยี่ยมได้ทันทีภายหลังถูกควบคุมตัวตามเวลาที่กำหนด³ จากนั้นการนำตัวผู้ต้องหาเข้าสู่การพิจารณาคดี “โดยพลัน” ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 (ภายใน 48 ชั่วโมง) หากไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอื่น พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการสามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอหมายขังผู้ต้องหา นั้นได้ โดยพิจารณาคืบไปกับพฤติการณ์แห่งคดีตามที่กฎหมายกำหนด

44. จากการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 นายกรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจจับกุมและควบคุมตัวบุคคลผู้ต้องสงสัยว่าร่วมกระทำการให้เกิดสถานการณ์ฉุกเฉินได้โดยได้รับอนุญาตจากศาลและสามารถนำไปควบคุมไว้ในสถานที่ซึ่งต้องมีใช้เรือนจำได้ โดยจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นในลักษณะเป็นผู้กระทำผิดมิได้ และสามารถควบคุมได้ไม่เกิน 30 วัน โดยต้องขอหมายศาลทุก 7 วัน และต้องทำรายงานเสนอต่อศาล พร้อมมีสำเนาให้ญาติของบุคคลนั้นขอดูได้ตลอดเวลาที่ถูกควบคุมตัว (มาตรา 12) เพื่อวัตถุประสงค์ของการพูดคุยเรียนรู้ความคิดและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเจตนารมณ์ของพระราชกำหนดฉบับนี้ไม่ใช่การดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงถือว่าผู้ถูกเชิญตัวนั้นไม่ใช่ผู้อยู่ในข่ายกระทำความผิดและไม่ใช่ผู้ต้องหาที่กระทำผิดทางอาญา

³ ระเบียบกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ว่าด้วย วิธีปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 11 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548

การทบทวนการลงโทษประหารชีวิต (ข้อ 14)

45. ในการพิจารณาคดีของศาลไทย หากยังมีข้อสงสัยในข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ศาลมักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย อีกทั้งยังให้สิทธิแก่จำเลยในคดีอาญาสามารถทวงฎีกาเพื่อขอการลดหย่อนโทษได้นอกจากนี้ประเทศไทยมีแผนที่จะจัดหารี้อย่างทั่วถึงกับทุกภาคส่วนทั่วประเทศเพื่อทบทวนความเหมาะสมของโทษประหารชีวิตในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งได้กำหนดไว้ในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 สำหรับการถอนคำแถลงตีความข้อบทที่ 6 วรรค 5 ได้ตอบแล้วในรายงานย่อหน้า 4

สิทธิของผู้ถูกควบคุมตัว การสอบสวนดำเนินคดีแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติมิชอบ และการเยียวยาผู้เสียหาย (ข้อ 15)

สิทธิของผู้ถูกควบคุมตัว

46. รัฐธรรมนูญ บัญญัติสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของบุคคลไว้ โดยละเอียดชัดเจนตามมาตรา 39-40 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย มีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกจับ ผู้ถูกคุมขัง ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาไว้อย่างครบถ้วน สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง โดยเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ หลังจากมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 25), (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2550 และ (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2551 ซึ่งหากพนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวนร้องขอ และผู้ต้องหาได้คัดค้าน หากศาลเห็นสมควร ศาลมีอำนาจอนุญาตให้นำตัวผู้ต้องหาไปยังสถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่แห่งอื่นที่ศาลเห็นสมควร ซึ่งสามารถสอบถามผู้ต้องหาหรือทำการไต่สวนโดยจะได้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้ (มาตรา 87/1) จึงได้มีมาตรการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บังคับใช้กฎหมาย และมีมาตรการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยอย่างเคร่งครัด รวมถึงมีการใช้หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยในการดำเนินคดีมากขึ้น มีผลให้เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายทั้งผู้จับกุมและพนักงานสอบสวนต่างก็ต้องระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่และการปฏิบัติต่อผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหามากยิ่งขึ้น เพื่อมิให้เกิดการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิของประชาชน นอกจากนี้ประเทศไทยได้เปิดโอกาสให้ประชาชน นักสิทธิมนุษยชน และสื่อมวลชนแขนงต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อย่างจริงจัง และมีหลักประกันในทางปฏิบัติเพื่อมิให้มีการขัดขวางต่อการขอรับคำปรึกษาทางกฎหมาย

การสอบสวนดำเนินคดีแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติมิชอบ

47. มีการนำคดีที่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายปฏิบัติมิชอบเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ได้ตอบแล้วในย่อหน้า 25 และ 42

การเยียวยาผู้เสียหาย

48. ส่วนหนึ่งตอบแล้วในย่อหน้า 19 นอกจากนี้ยังมีการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยตั้งแต่ พ.ศ.2548-2551 มีผลการดำเนินงานดังนี้

ปี พ.ศ.	จำนวนจำเลยและผู้เสียหายในคดีอาญา ที่ได้รับการช่วยเหลือทางการเงิน (ราย)			จำนวนเงินที่จ่าย (บาท)
	จำเลย	ผู้เสียหาย	รวม	
2548	92	825	917	77,550,000.00
2549	240	1257	1,497	154,603,000.00
2550	380	3694	4,074	325,430,078.29
2551	208	3169	3,377	229,503,901.41
รวมทั้งสิ้น	920	8945	9,865	787,086,979.70

สภาพของสถานที่ควบคุมตัวและเรือนจำ การยกเลิกการใช้โซ่ตรวนและการคุมครองพิเศษแก่เยาวชนผู้กระทำผิด (ข้อ 16)

49. ประเทศไทยได้ยึดถือมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งได้กำหนดไว้ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2545 ข้อ 1 (2)

สภาพของสถานที่ควบคุมตัวและเรือนจำ และมาตรการจัดหาอาหารให้แก่ผู้ต้องขัง

50. ประเทศไทยได้ดำเนินการปรับสภาพเรือนจำ สถานที่คุมขัง และสถานกักต้ออย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับหลักทัณฑ์วิทยา หลักกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชน ในส่วนของมาตรการในการจัดหาอาหารให้แก่ผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์ได้กำหนด “แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดหาอาหารให้ผู้ต้องขัง”⁴ ทั้งในด้านการจัดซื้อ การตรวจนับ การจัดรายการอาหารตามหลักโภชนาการ การปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลอาหาร รวมทั้งประสานงานและขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยให้ผู้บัญชาการเรือนจำกำกับดูแลและควบคุมอย่างใกล้ชิด

⁴ หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ยธ 0705/ว 49 ลงวันที่ 14 สิงหาคม 2546

การยกเลิกการใช้ไซ้ตรวน

51. การใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังถือเป็น**ข้อห้าม** โดยหลักการและเจตนารมณ์ของกฎหมายตาม มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ไม่พึงประสงค์ให้ใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังเนื่องจาก คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล เว้นแต่เป็นผู้ต้องขังที่น่าจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือ ร่างกายของตนเอง หรือผู้อื่น และเป็นบุคคลที่น่าจะพยายามหลบหนี หรือถูกควบคุมตัวออกนอกเรือนจำ โดย จะมีคณะกรรมการพิจารณาติดตามประเมินผลผู้ต้องขังที่ถูกจำเครื่องพันธนาการและทบทวนการใช้ การถอด เครื่องพันธนาการ ทุก 15 วัน รวมทั้งห้ามใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังที่อายุเกิน 60 ปีและผู้ต้องขังหญิง นอกจากนี้กรมราชทัณฑ์ยังได้ออกหนังสือกำหนด “*แนวทางปฏิบัติในการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขัง*”⁵ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานในเรือนจำ/ทัณฑสถานใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นการปกป้องและคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังจากการถูกรุหรมานหรือการลงโทษในลักษณะที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม

ความคุ้มครองพิเศษสำหรับเยาวชนที่กระทำผิด

52. มีกฎหมายดูแลโดยตรง คือ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ. 2553 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2553 กฎหมายใหม่ฉบับนี้ได้ เน้นการคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัวให้สอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบซึ่ง แตกต่างจากคดีปรกติ

การไม่ส่งผู้หนีภัยการสู้รบจากพม่าที่มีความเสี่ยงจะถูกกระทำทารุณนอกนอประเทศ และกรณีม้งลาวที่ จังหวัดเพชรบูรณ์ (ข้อ 17)

การไม่ส่งบุคคลที่มีความเสี่ยงจะถูกกระทำทารุณนอกนอประเทศ

53. ไทยให้ความช่วยเหลือผู้หนีภัยการสู้รบจากพม่า ในพื้นที่พักพิงชั่วคราว 9 แห่งในสาขาต่างๆตามหลัก มนุษยธรรมมาเป็นเวลากว่า 20 ปี ภายใต้หลักการแบ่งเบาภาระและความรับผิดชอบระหว่างประเทศ (International Burden and responsibility sharing) โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยได้ร่วมมือกับ ประเทศผู้บริจาค องค์การระหว่างประเทศ และองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆอย่างใกล้ชิด รวมทั้งรับฟังความ ต้องการ ของผู้หนีภัยการสู้รบในพื้นที่พักพิงฯ เพื่อให้ความช่วยเหลือเป็นไปอย่างทั่วถึงและมี การบริหาร จัดการอย่างเป็นระบบ

⁵ หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ยธ 0705/ว 38 ลงวันที่ 10 มิถุนายน 2548

54. โดยคำนึงถึงพัฒนาการเชิงบวกในพม่าภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2553 ไทยมีนโยบายที่จะส่งเสริมศักยภาพ และเตรียมความพร้อมผู้หนีภัยการสู้รบฯ ในพื้นที่พักพิงฯ ในการกลับสู่สังคม เมื่อให้บุคคลเหล่านี้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาของพม่า เมื่อสถานการณ์ปลอดภัย หรือเป็นประโยชน์ต่อประเทศที่สามที่รับตัวไปตั้งถิ่นฐาน โดยไทยจะเพิ่มความช่วยเหลือในสาขาต่างๆ เช่น การฝึกอาชีพ การศึกษา และการให้ความช่วยเหลือด้านสาธารณสุข และสุขอนามัย ตลอดจนการบริหารจัดการด้านอาหารและที่พัก ควบคู่กับความพยายามดำเนินกระบวนการคัดกรองผู้หนีภัยฯ ในพื้นที่พักพิงฯ เพื่อให้ทราบจำนวนผู้หนีภัยฯ ที่ต้องได้รับความช่วยเหลืออย่างแท้จริง

55. สำหรับผู้หนีภัยการสู้รบประปรายในฝั่งพม่าที่เดินทางข้ามเข้ามาฝั่งไทย ที่ผ่านมา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยได้อนุญาตให้สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ รวมทั้งองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ เข้าไปให้ความช่วยเหลือบุคคลกลุ่มนี้ตามหลักมนุษยธรรม ก่อนที่บุคคลดังกล่าวจะเดินทางกลับเมื่อเหตุการณ์ในฝั่งพม่าสงบลง รายละเอียดเรื่องนี้ส่วนหนึ่งได้ตอบแล้วในรายงานการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ฉบับที่ 3-4 paras. 100-105

กรณีชาวม้งลาวที่จังหวัดเพชรบูรณ์

56. โดยคำนึงถึงสถานการณ์ทั่วไปในปัจจุบันของสาธารณรัฐประชาชนลาวที่มีความก้าวหน้าในด้านการพัฒนาด้านสิทธิมนุษยชน รวมทั้งความพยายามของรัฐบาลลาวที่จะสร้างความปรองดองภายในชาติ รัฐบาลไทยและรัฐบาลลาวจึงได้ร่วมมือแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยหลบเข้าเมืองชาวม้งลาวภายใต้กรอบความร่วมมือทวิภาคีในการอำนวยความสะดวกให้ชาวม้งลาวทั้งหมดเดินทางกลับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย เมื่อเดือนธันวาคม 2552 โดยให้ความสำคัญกับความปลอดภัยและความเป็นอยู่ที่ดีของชาวม้งลาวที่เดินทางกลับ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนและมีทางเลือกที่เหมาะสม

มาตรการในการป้องกันการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของผู้ทำงานด้านสื่อและนักหนังสือพิมพ์ (ข้อ 18)

57. รัฐธรรมนูญ มาตรา 45 และ 46 ประกันสิทธิเสรีภาพของสื่อไว้ในเรื่อง การไม่แทรกแซงและตรวจ และการสั่งปิดกิจการการพิมพ์หรือสื่ออื่นๆ รวมถึงการให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ทำหน้าที่สื่อมวลชนและมาตรา 47 บัญญัติให้มีการจัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่ในการจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมตามกฎหมาย ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 329 และ 330 บัญญัติคุ้มครองการแสดงความคิดเห็นหรือข้อความโดยสุจริตในการเสนอข่าวติชม ด้วยความเป็นธรรมเป็นจริงและเป็นประโยชน์สาธารณะ ดังนั้นการเสนอข่าวในด้านลบกับนักการเมืองจึงเป็นกรณีที่สื่อมวลชนสามารถดำเนินการได้ภายใต้กฎหมาย

58. นอกจากนี้พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ได้ยกเลิกการตรวจสอบหนังสือพิมพ์โดยเจ้าพนักงานการพิมพ์ โดยการพิมพ์หนังสือพิมพ์ไม่จำเป็นต้องขออนุญาตแต่ต้องจัดแจ้งการดำเนินการต่อเจ้าพนักงาน และพระราชบัญญัติองค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ.2551 กำหนดให้องค์กรดังกล่าวสามารถนำเสนอข่าวและข้อมูลเกี่ยวกับโทรทัศน์หรือวิทยุได้โดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐ และไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ ซึ่งทำให้การนำเสนอข้อมูลข่าวสารด้านสื่อสารเป็นไปอย่างเป็นอิสระและเป็นกลาง โดยมีการควบคุมดูแลด้วยองค์กรต่างๆของสื่อเอง ซึ่งในทางปฏิบัติสื่อของประเทศไทยมีสิทธิเสรีภาพค่อนข้างสูงประเทศหนึ่ง

การคุ้มครองไม่ให้มีการก่อวินาศกรรมและทำร้ายผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนและผู้นำชุมชน (ข้อ 19)

59. มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 27) พ.ศ. 2551 เกี่ยวกับการชั้นสูตรพลิกศพและการสอบสวน กรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐถูกกล่าวหาว่ากระทำวิสามัญฆาตกรรมในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ โดยให้มีพนักงานอัยการเข้าร่วมในการจัดทำสำนวนการสอบสวนในสองขั้นตอนดังกล่าว ก่อนนำเสนอให้ศาลได้สวนการตายเพื่อให้คำแนะนำตรวจสอบพยานหลักพยานหลักฐาน ถ้าม หรือสั่งให้ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ตั้งแต่เริ่มการทำสำนวนสอบสวนนับแต่โอกาสแรกเท่าที่จะกระทำได้ (มาตรา 150,155) ซึ่งจะช่วยให้การสอบสวนและการดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรอบคอบและโปร่งใสและเป็นกลาง

60. ในการคุ้มครองสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน และสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่ดำเนินการติดตามตรวจสอบและต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมให้กับบุคคลเหล่านี้ได้อย่างใกล้ชิด และจริงจัง นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ช่วยเหลือ ได้แก่ สำนักงานอัยการสูงสุด (สำนักงานช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย) กรมการปกครอง (ศูนย์ดำรงธรรม) กระทรวงยุติธรรม (สำนักงานยุติธรรมจังหวัด) กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (คลินิกยุติธรรม) สภานายความ และสื่อมวลชนหลายสาขาช่วยติดตามตรวจสอบเรื่องนี้อย่างใกล้ชิดอีกด้วย

61. นอกจากนั้นผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงยุติธรรมได้มีแนวคิดที่จะให้ความช่วยเหลือนักสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยกรณีได้รับผลกระทบจากการทำงาน โดยจะนำกองทุนยุติธรรมมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือดังกล่าว และจะนำปฏิญญาสากลว่าด้วยการคุ้มครองนักสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ และ EU Guideline on Human Rights Defenders มาใช้เป็นมาตรฐานในการปกป้องการทำหน้าที่ของนักสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย เพื่อเป็นกลไกที่จะสามารถให้ความคุ้มครองการทำงานของนักสิทธิมนุษยชนได้หนักแน่นขึ้นอีกระดับหนึ่ง

62. การจัดทำโครงการคุ้มครองนักสิทธิมนุษยชนและนักเคลื่อนไหว และมีการเสนอแนวคิดเรื่องการจัดทำรายชื่อของบุคคลที่เป็นนักเคลื่อนไหวหรือนักสิทธิมนุษยชนที่อยู่ในภาวะสุ่มเสี่ยง (White List) เพื่อให้เกิดเป็นมาตรการในการคุ้มครองคนกลุ่มนี้เป็นพิเศษจากองค์กรที่ทำงานด้านสิทธิ และต่อมามีการนำแนวคิดดังกล่าวมาทำการศึกษาวิจัย ในเชิงลึกต่อไป

63. มีการศึกษาความเป็นไปได้ในการเข้าไปเป็นภาคีหรือการให้การรับรองต่ออนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันบุคคลจากการบังคับให้สูญหาย เพื่อเป็นการยืนยันความตั้งใจจริงของประเทศไทยในการให้ความคุ้มครองบุคคลเหล่านี้จากการถูกบังคับให้สูญหาย

การคุ้มครอง และมาตรการในการดำเนินคดีและลงโทษผู้กระทำผิด (ข้อ 20)

64. ประเทศไทยได้ออกพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่ 5 มิถุนายน 2551 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ให้สอดคล้องกับการกระทำผิดในลักษณะองค์การอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งประเทศไทยได้ลงนามในอนุสัญญาต่อต้านองค์การอาชญากรรมข้ามชาติในลักษณะองค์การ และพิธีสารเพิ่มเติม (รายละเอียดปรากฏในเอกสารหลัก รายงานการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ฉบับที่ 3-4 pp.75 และรายงานตามพิธีสารเลือกรับ เรื่องการค้าเด็ก การค้าประเวณี และสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก (CRC/C/THA/3-4 และ CRC/C/OPSE/THA/1) และคำตอบเพิ่มเติม) พระราชบัญญัติฉบับนี้ บัญญัติการช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ไว้โดยละเอียด ในเรื่องการจัดดูแลอาหารที่พัก การรักษาพยาบาล การบำบัดฟื้นฟู ให้การศึกษาฝึกอบรม ความช่วยเหลือทางกฎหมาย การแจ้งสิทธิของผู้เสียหายที่พึงได้รับการคุ้มครอง และการส่งกลับภูมิลำเนาโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมของผู้เสียหายเป็นสำคัญ โดยต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้เสียหายก่อนด้วย (มาตรา 33-41) โดยเน้นการคุ้มครองเด็ก (อายุต่ำกว่า 18 ปี) ที่ถูกแสวงประโยชน์จากการค้ามนุษย์เป็นพิเศษด้วยบทลงโทษทั้งจำคุกและปรับเพิ่มสูงขึ้นอีก 1 ใน 3 และหากกระทำต่อเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ต้องรับโทษเป็น 2 เท่า นอกจากนี้กฎหมายนี้กำหนดให้มี กองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายสำหรับการช่วยเหลือ และคุ้มครองความปลอดภัยแก่ผู้เสียหาย รวมทั้งช่วยเหลือผู้เสียหายในต่างประเทศให้เดินทางกลับและเพื่อกิจการป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์ ในการดำเนินงานตามกฎหมายนี้มี คณะกรรมการ 2 ชุด ได้แก่ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ปคม.) เป็นคณะกรรมการกำหนดนโยบาย และมีคณะกรรมการประสานและกำกับการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ปกค.) เป็นคณะกรรมการกำกับดูแลการปฏิบัติงาน

65. ในระดับปฏิบัติการ ประเทศไทยให้ความสำคัญกับปัญหาการค้ามนุษย์โดยถือเป็นวาระแห่งชาติ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ต่อมาตามมติคณะรัฐมนตรี (14 มิถุนายน 2548) มีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์แห่งชาติขึ้น ทำหน้าที่ประสานงานกลางด้านการค้ามนุษย์ บูรณาการข้อมูล บริการ และความช่วยเหลือจากส่วนราชการทุกกระทรวง รวมทั้งเกิดระบบสนับสนุนข้อมูล เพื่อการตัดสินใจสำหรับผู้บริหารในระดับนโยบายในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ โดยมีกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยประสานงานหลัก และปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีผู้เสียหายที่เป็นคนไทย ในปีงบประมาณ 2551 รวม 42 ราย (ชาย 1 ราย และหญิง 41 ราย) รายละเอียดอื่นๆสามารถอ่านเพิ่มเติมได้จากรายงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ฉบับที่ 3-4 paras.119-121

การต่อต้านการใช้แรงงานเด็กและการคุ้มครองแรงงานเด็กและสิทธิทางการศึกษาของแรงงานเด็ก (ข้อ 21)

การต่อต้านและการคุ้มครองการใช้แรงงานเด็ก

66. รัฐธรรมนูญ บัญญัติคุ้มครองแรงงานเด็กไว้ทั้งในเรื่องค่าตอบแทน สิทธิประโยชน์ และสวัสดิการที่เป็นธรรม โดยไม่เลือกปฏิบัติ (มาตรา 84 (7)) โดยกระทรวงแรงงานรับผิดชอบ ดำเนินการดูแลคุ้มครองแรงงานเด็กให้เป็นไปโดยเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็เด็กสัญชาติไทยหรือต่างด้าว ตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน และมีความพยายามในการสร้างหลักประกันสร้างความเป็นธรรมและคุ้มครองแรงงานเด็ก โดย

(ก) กำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินการเพื่อการคุ้มครองแรงงานเด็ก 3 กลยุทธ์ ดังนี้ (1) กำกับดูแลให้แรงงานเด็กได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน (2) ส่งเสริมและพัฒนาแรงงานเด็ก และ (3) ส่งเสริมเครือข่ายการคุ้มครองแรงงานเด็ก โดยมีสำนักคุ้มครองแรงงานเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก

(ข) แต่งตั้งที่ปรึกษาและคณะกรรมการระดับชาติเพื่อจัดการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้าย โดยมีอธิบดีกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานเป็นเลขานุการ มีอำนาจหน้าที่พิจารณาจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติและนำเสนอต่อรัฐบาลเพื่อกำหนดนโยบาย

(ค) จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือแรงงานหญิงและเด็กในภูมิภาคโดยสนับสนุนงบประมาณ จัดรถเคลื่อนที่เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้เรื่องการใช้แรงงานเด็กเข้าสู่ชุมชน

(ง) จัดตั้งชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจด้านแรงงานเด็กเพื่อปฏิบัติงานกรณีเร่งด่วน เพื่อเร่งรัดการตรวจแรงงานเด็ก เช่น แรงงานเด็กถูกทำร้ายร่างกาย กักขังหน่วงเหนี่ยว หรือตกเป็นข่าวทางสื่อมวลชน ให้ดำเนินคดีต่อพนักงานสอบสวนทันที ดำเนินการอย่างเคร่งครัด กรณีมีการใช้แรงงานเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี หรือมีการใช้แรงงานเด็ก โดยปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน จัดให้มีโทรศัพท์สายด่วนเพื่อให้คำปรึกษา รับเรื่องร้องเรียนปัญหาการใช้แรงงานเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้มีการดำเนินการเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็กภายใน 3 วันทำการ

(จ) รมรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามาร่วมเป็นเครือข่าย เพื่อช่วยปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองแรงงาน และสร้างระบบการทำงานของเครือข่าย ได้แก่ การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ เช่น การจัดประชุมอบรม สัมมนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, การจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน และการกำหนดบทบาทหน้าที่การปฏิบัติงาน

67. ตารางแสดงการใช้แรงงานเด็กทั่วราชอาณาจักร จำแนกตามปี ระหว่าง พ.ศ.2548-2555⁶

ปี พ.ศ.	สถานประกอบกิจการที่มีการจ้างงานแรงงานเด็ก (15-18 ปี)	จำนวนลูกจ้างเด็ก (15-18 ปี) ที่ตรวจพบ		
		ชาย	หญิง	รวม
2548	543	4,390	4,492	8,882
2549	656	3,878	4,928	8,806
2550	672	5,269	4,775	10,044
2551	686	2,536	2,680	5,216
2552	429	1,362	1,412	2,774
2553	460			3,624
2554	470			2,106
2555	548			2,457

สิทธิทางการศึกษา

68. รัฐธรรมนูญบัญญัติสิทธิเสมอกันของบุคคลในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 ปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 บัญญัติให้เด็กที่มีอายุ 7-16 ปี ต้องได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี (มาตรา 6) พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 บัญญัติห้ามมิให้นายจ้างจ้างเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีเป็นลูกจ้าง (มาตรา 44) ดังนั้น เด็กทุกคนรวมทั้ง เด็กที่ทำงาน จะต้องได้รับสิทธิในการศึกษาภาคบังคับพื้นฐานตามกฎหมายและได้รับความคุ้มครองจากการจ้างงานก่อนอายุ 15 ปี แรงงานเด็กของไทยจึงต้องมีอายุ 15-18 ปี แรงงานเหล่านี้จะต้องได้รับการเสริมสร้างความรู้โดยมีการมุ่งเน้นการสร้างฐานความรู้ที่ดีแก่แรงงานเด็ก ให้มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในการทำงาน ความปลอดภัยในการทำงาน สวัสดิการแรงงาน ตลอดจนส่งเสริมให้แรงงานเด็กได้รับโอกาสในการพัฒนาความรู้ความสามารถ รวมทั้งพัฒนาฝีมือแรงงาน เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เรื่องการใช้แรงงานเด็ก ส่งเสริมสนับสนุนโครงการสร้างโรงเรียนในโรงงาน และสร้างความรู้ความเข้าใจแก่นายจ้างให้เปิดโอกาสให้แรงงานเด็กได้รับการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิต โดยให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีมีสิทธิลาเพื่อเข้าประชุม สัมมนา ฝึกอบรม หรือลาเพื่อการอื่นซึ่งจัดโดยสถานศึกษาหรือหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ลาได้ปีละไม่เกิน 30 วัน (มาตรา 52)

69. นอกจากนี้ มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2548 เห็นชอบการออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548 ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการที่เปิดโอกาสทางการศึกษาให้บุคคลทุกคนอย่างทั่วถึง (Education for All) โดยไม่เลือกปฏิบัติด้วยเหตุใดๆ แม้ว่าบุคคลเหล่านั้นจะมีสถานะเป็นแรงงานต่างด้าว หรือบุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยก็ตาม รายละเอียดเพิ่มเติมในรายงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ฉบับที่ 3-4 pp. 78, 83

มาตรการให้สัญชาติแก่คนไร้รัฐ การจดทะเบียนเกิดแก่เด็กชนกลุ่มน้อยต่างๆ รวมทั้ง บุคคลบนพื้นที่สูง และเด็กกำพร้า และการขจัดผลกระทบด้านลบต่อสิทธิภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ข้อ 22)

70. มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ โดยพระราชบัญญัติ สัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 ซึ่งมุ่งเยียวยา ให้ผู้เกิดในประเทศไทยซึ่งมีบิดาเป็นผู้มีสัญชาติไทยแต่ไม่ได้รับสัญชาติไทยโดยการเกิด เนื่องจากบิดามีได้สมรสกับมารดาของผู้เกิดหรือมิได้จดทะเบียนรับรองผู้นั้นเป็นบุตร และเพื่อให้บทบัญญัติของกฎหมายสอดคล้องกับหลักความเสมอภาคระหว่างชายหญิงที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยรับรองไว้

71. การจดทะเบียนเกิดแก่เด็กชนกลุ่มน้อยต่างๆ รวมทั้งบุคคลพื้นที่สูง โดยสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครองสามารถประสบผลสำเร็จในการผลักดันการจดทะเบียนบุคคลในลักษณะครบวงจรของปัญหา ตั้งแต่ (1) การจดทะเบียนคนเกิด (2) การจดทะเบียนคนอยู่ และ (3) การจดทะเบียนคนตาย ซึ่งการทำงานดังกล่าวเป็นไปทั้งในระดับการปฏิรูปกฎหมายของรัฐสภา การออกกฎกระทรวงเพื่อรองรับพระราชบัญญัติ การมีหนังสือสั่งการ หนังสือหารือ และยอมรับให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาการรับรองสิทธิในสถานะบุคคลตามกฎหมายให้แก่มนุษย์ในสังคมไทย

72. นอกจากนี้ พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 มาตรา 7 ได้บัญญัติรับรองหลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการจดทะเบียนการเกิดอย่างชัดเจน ดังนั้น การละเลยไม่ยอมรับจดทะเบียนการเกิดให้แก่เด็กและเยาวชนย่อมจะทำได้

73. การเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขโดย มาตรา 5 แห่ง พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2545 ซึ่งบัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลในลักษณะทั่วไปไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ยังมีมติเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2552 เห็นชอบให้สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเรื่องการสร้างหลักประกันสุขภาพสำหรับประชาชนที่ร่อนพิศุน์สถานะบุคคล เพื่อพิจารณาให้การช่วยเหลือประชาชนที่พำนักพักอาศัยในประเทศไทยเป็นระยะเวลาานานให้ได้รับหลักประกันสุขภาพและเข้าถึงบริการสุขภาพได้อย่างเท่าเทียม

74. การเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานด้านการศึกษา ได้ตอบแล้วในย่อหน้า 69

75. การลดความเสี่ยงในการถูกระทำการทารุณและถูกแสวงหาประโยชน์ โดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2548 เรื่องหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการให้ความช่วยเหลือเหยื่อจากการค้ามนุษย์ที่มีได้มีสัญชาติไทยในต่างประเทศ อันมีผลรับรองสิทธิที่จะกลับเข้าสู่ประเทศไทยของคนต่างด้าวที่ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ แม้พวกเขาจะยังไม่มีสถานะบุคคลที่ชอบด้วยกฎหมายคนเข้าเมืองก็ตาม มีรายละเอียดเพิ่มเติมในรายงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ฉบับที่ 3-4 paras. 55-56

สิทธิของแรงงานอพยพ กลไกการตรวจสอบการละเมิดสิทธิของแรงงานอพยพ และการช่วยเหลือเหยื่อ
คลื่นยักษ์สึนามิโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ (ข้อ 23)

76. สิทธิของแรงงานอพยพ

(ก) การเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานด้านการศึกษาของแรงงานอพยพ ตามที่ได้กล่าวแล้วในข้อ 68-69

(ข) มีการยอมรับการมีหลักฐานส่วนบุคคลของแรงงานอพยพ โดยประเทศไทยได้เปิดให้มีการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวหลายครั้ง ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2548 อันทำให้คนงานอพยพ และผู้ติดตามซึ่งเป็นลูกหรือภรรยา หรือบิดามารดาของตัวแรงงานอพยพ รับการบันทึกในทะเบียนราษฎรของรัฐไทยในสถานะคนอยู่ชั่วคราวและได้รับบัตรประจำตัวบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย (ทร38/1)⁷ ด้วย ในระหว่างรอการพิสูจน์สัญชาติกับประเทศต้นทาง นอกจากนี้ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสวัสดิการสังคมได้ผลักดันแนวคิดในการจัดระบบแรงงานต่างด้าวเพื่อให้สถานะคนอยู่ชั่วคราวที่ขอด้วยกฎหมายไทยโดยการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวไว้รัฐ และนำไปพิสูจน์สัญชาติกับประเทศต้นทาง ทั้งนี้กระทรวงแรงงานยังได้จัดทำความตกลงว่าด้วยการจ้างแรงงานต่างด้าวกับประเทศเมียนมาร์ ลาว และกัมพูชา เพื่อให้แรงงานต่างด้าวสามสัญชาติสามารถเข้ามาทำงานในประเทศไทยโดยผ่านกระบวนการจ้างงานที่ถูกกฎหมาย⁸

77. แรงงานอพยพสามารถรายงานการถูกละเมิดสิทธิ โดยผ่านกลไกของศาลแรงงาน สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน และสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้

78. มีการให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมแก่เหยื่อคลื่นยักษ์สึนามิโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นคนเชื้อชาติหรือสัญชาติใด และมีความช่วยเหลืออย่างเต็มที่จากองค์กรภาครัฐและเอกชนในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดเพิ่มเติมในรายงานตามอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ฉบับที่ 1-2 pp.15

⁷ เป็นไปตามระเบียบสำนักทะเบียนกลาง ว่าด้วยการจัดทำบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย พ.ศ.2547 และระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย พ.ศ.2551

⁸ มีการรับรองสิทธิในการเดินทางของคนต่างด้าวที่มีสิทธิอาศัยในประเทศไทย แต่ยังมีสถานะคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย โดย ประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2552 ตาม มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 นอกจากนี้ กรมการขนส่งทางบกยังรับรองสิทธิในทะเบียนรถยนต์และใบขับขี่ของคนงานต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมาย

สิทธิของชนกลุ่มน้อยในความเป็นพลเมือง สิทธิในที่ดิน และเสรีภาพในการเคลื่อนย้าย สิทธิในวัฒนธรรม และการเข้าถึงทรัพยากรของชุมชน (ข้อ 24)

79. ประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญและสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆกว่า 62 กลุ่มที่ประกอบกันเป็นประชาชนชาวไทย และได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (CERD) ตั้งแต่ พ.ศ. 2546 รวมถึงได้จัดทำรายงานฉบับรวมของรายงานฉบับแรก (พ.ศ.2547) และฉบับที่ 2 (พ.ศ.2548) เสร็จสิ้นและกำลังนำเสนอต่อคณะกรรมการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบขององค์การสหประชาชาติ จึงอธิบายสิทธิในความเป็นพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ ชาวเขาและบุคคลบนพื้นที่สูง (Highlanders) ได้ใน 2 สถานการณ์ ดังนี้

(ก) การมีสิทธิในสถานะบุคคลตามกฎหมายทะเบียนราษฎรแม้ว่าชาวเขาและบุคคลบนพื้นที่สูงจะมีสัญชาติไทยหรือไม่มีสัญชาติไทย แต่หากได้รับการบันทึกในทะเบียนราษฎรไทยในประเภทต่างๆ เช่น ทะเบียนราษฎรไทยในทะเบียนบ้านประเภทคนอยู่ถาวร (ท.ร.14) ในทะเบียนบ้านประเภทคนอยู่ชั่วคราว (ท.ร.13) ในทะเบียนประวัติประเภทแรงงานต่างด้าว (ท.ร.38/1) หรือทะเบียนประวัติประเภทบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร (ท.ร.38 ก.) ก็ถือได้ว่าชาวเขาและบุคคลบนพื้นที่สูงเหล่านั้นมีสิทธิในความเป็นพลเมืองแล้ว

(ข) การมีสิทธิในสัญชาติไทยในกรณีที่ชาวเขาหรือบุคคลบนพื้นที่สูงมีสัญชาติไทย แม้ว่าจะเป็นการได้สัญชาติไทยโดยการเกิดหรือภายหลังการเกิด ก็ถือได้ว่ามีสิทธิในความเป็นพลเมืองเช่นกัน

80. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินภายใต้กฎหมายไทยไม่แตกต่างไปจากที่เป็นอยู่ในกฎหมายของนานาอารยประเทศ ความเป็นชาวเขาหรือบุคคลบนพื้นที่สูงไม่ได้เป็นข้อจำกัดในการเข้าสู่สิทธิในทรัพย์สิน

81. เสรีภาพในการเคลื่อนย้ายของชาวเขาและบุคคลบนพื้นที่สูง กรณีที่ชาวเขาหรือบุคคลบนพื้นที่สูงมีสถานะเป็นคนต่างด้าว สิทธิในเสรีภาพที่จะเคลื่อนย้ายของพวกเขาย่อมเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง สิทธิในเสรีภาพที่จะเคลื่อนย้ายของคนต่างด้าวเป็นสิทธิที่มีเงื่อนไข ประเทศไทยจึงมีชาวเขาและบุคคลบนพื้นที่สูงที่เป็นคนต่างด้าวอพยพใน 3 ลักษณะ ซึ่งมีสิทธิในเสรีภาพที่จะเคลื่อนย้ายในประเทศไทยที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ

(ก) มีสถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองถูกกฎหมายและมีสิทธิอาศัยถาวร

(ข) มีสถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมาย แต่คณะรัฐมนตรีใช้มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 ให้สิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศไทย

(ค) มีสถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมาย

82. รัฐธรรมนูญ มาตรา 37 ได้ให้ความคุ้มครองในเสรีภาพบริบูรณ์ในการนับถือศาสนาของบุคคล อีกทั้งคุ้มครองในเรื่องของการประกอบศาสนกิจตามความเชื่อของบุคคล

83. สิทธิในวัฒนธรรม ไม่มีกฎหมายใดที่บัญญัติจำกัดสิทธิในเรื่องการอ้างภาษา วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ เช่น สิทธิในการใช้ภาษามลายูถิ่นของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประเทศไทยดำเนินการตามข้อเสนอของ คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) ที่ให้จังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถใช้ภาษามลายู เป็นภาษาทำงาน (Working Language) ได้อีกภาษาหนึ่ง เนื่องจากเป็นภาษาแม่ (Mother Tongue Language) ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นภาษาที่คนท้องถิ่นมีความภาคภูมิใจเพราะบ่งบอกถึงตัวตน อัตลักษณ์ และความเป็นมาของผู้คนที่อาศัยอยู่ในผืนแผ่นดินนี้เป็นระยะเวลายาวนาน

84. การเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ รัฐธรรมนูญ มาตรา 66 ได้ยอมรับสิทธิชุมชนในการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากร โดยได้บัญญัติให้ชุมชนที่รวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่ กฎหมายบัญญัติ การจัดการทรัพยากรของท้องถิ่นควรอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อทางศาสนา ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณีที่ดั้งเดิมของท้องถิ่นเป็นหลัก โดยมีความเอื้ออาทร การแบ่งปัน และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้ ความพอเพียง⁹ หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัว ที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

III: ความก้าวหน้าทางด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของประเทศไทย

ข้อบทที่ 1

85. รัฐธรรมนูญ มาตรา 66 และ มาตรา 67 ได้ให้หลักประกันเพื่อคุ้มครองสิทธิชุมชน รวมทั้งสิทธิของบุคคลใน การมีส่วนร่วมอนุรักษ์บำรุงรักษาและได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนได้กำหนดให้รัฐบาลต้อง มีนโยบายที่ชัดเจนในการใช้ที่ดิน และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

86. ภาครัฐได้แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนมากขึ้น ดังเช่น ได้มีการยกเลิก การประกาศห้ามบุคคลออกนอกเคหะสถานในช่วงเดือนรอมฎอน เพื่อให้ประชาชนสามารถมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง กับศาสนาในเวลากลางคืนได้โดยสะดวก ไม่ขัดต่อหลักศาสนา

⁹ <http://www.chaipat.or.th/chaipat/content/porpeing/porpeing.html>

ข้อบทที่ 2

87. รัฐธรรมนูญ กำหนดว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน โดยกำหนดให้รัฐต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี กำหนดหลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติแก่บุคคลที่มีความแตกต่างกัน การอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะแก่ผู้สูงอายุและคนพิการ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคล และสื่อมวลชน รวมทั้งการป้องกันมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเข้าเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นในกิจการ สื่อสารมวลชนทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ได้ระบุชัดเจนถึงหลักทั่วไปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็ก เยาวชน และคนต่างสัญชาติ ซึ่งหากมีการละเมิดสิทธิ ดังกล่าว กฎหมายไทยก็ระบุให้มีมาตรการเยียวยาที่เหมาะสมไว้ โดยการเยียวยานี้ได้รวมถึงค่าตอบแทน ผู้เสียหายและจำเลยทางศาลด้วย

88. พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 ซึ่งเป็นการรองรับสิทธิมนุษยชนของคนพิการ โดยกำหนดมิให้มีการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการตามมาตรา 15 และกำหนดมาตรการเยียวยากรณีที่มีการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ อันจะทำให้คนพิการได้รับหรือจะได้รับความเสียหายในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการดังกล่าว พร้อมทั้งให้สิทธิคนพิการในการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดต่อศาลได้ด้วย โดยคนพิการสามารถฟ้องได้เอง หรือขอให้องค์กรด้านคนพิการที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ร้องขอหรือฟ้องร้องแทนก็ได้

ข้อบทที่ 3

89. รัฐธรรมนูญ ให้มีหลักประกันสิทธิอันเท่าเทียมของชายและหญิงเพิ่มเติม และมีการระบุชัดในรัฐธรรมนูญว่าสตรีจะต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมจากคดีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว

90. นอกจากนี้ ยังมีพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องในประเด็นของการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองที่ต้องคำนึงถึงสัดส่วนที่เหมาะสมและเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย สตรีมีสิทธิฟ้องหย่า มีสิทธิในการเลือกใช้ชื่อสกุลและคำนำหน้าชื่อ มีสิทธิเลือกสัญชาติตามสามีที่เป็นคนต่างด้าว

91. เมื่อปี พ.ศ.2551 ประเทศไทยมีการแก้ไขมาตรา 7 วรรค 2¹⁰ แห่งพระราชบัญญัติสัญญาติ พ.ศ.2508 ซึ่งมุ่งที่จะรับรองสิทธิในสัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิตของบุตรของชายไทยนอกสมรส โดยบทบัญญัตินี้จะสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงที่จะถ่ายทอดสัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิต ซึ่งความเป็นไปได้ของการใช้สิทธินี้ขึ้นอยู่กับ การพิสูจน์ความเป็นบิดาและบุตรตามกฎหมายกระทรวง

ข้อบทที่ 4

92. ประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับภาวะฉุกเฉินสาธารณะอยู่ 5 ฉบับ คือพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 พระราชบัญญัติการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 พระราชกำหนดว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 และพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.2551

93. ทางหน่วยงานความมั่นคงได้ออกกฎระเบียบวิธีปฏิบัติและคู่มือที่จำเป็นอย่างละเอียดสำหรับใช้เป็นแนวทางแก่เจ้าหน้าที่รัฐให้สามารถปฏิบัติงานได้เพื่อลดผลกระทบต่อประชาชนให้น้อยที่สุดและเคารพสิทธิมนุษยชน เช่น การปฏิบัติงานต้องคำนึงถึงหลักศาสนาและวัฒนธรรมในท้องถิ่น การจับกุมต้องได้รับความเห็นชอบร่วมกันทั้งสามฝ่าย คือ ฝ่ายปกครอง ตำรวจ และทหาร และต้องกระทำตามกฎหมายทุกประการ โดยหากต้องใช้กำลังก็ต้องเป็นไปตามกฎการใช้กำลังที่ทางหน่วยงานความมั่นคงกำหนด ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของสหประชาชาติว่าด้วยการใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย

94. ในสถานการณ์ที่มีความจำเป็นต้องจำกัดสิทธิของบุคคลเพื่อเหตุผลของการรักษาความสงบเรียบร้อยภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น การให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการควบคุมตัวบุคคลที่ต้องสงสัยได้ 30 วัน นั้น จะดำเนินการได้โดยการขอคำสั่งศาลก่อน และจะกักขังได้เพียงคราวละ 7 วัน ขอเพิ่มได้อีกคราวละ 7 วัน แต่ไม่เกิน 30 วัน สำหรับการให้สิทธิในการพบทนายความจะต้องขออนุญาตเป็นรายๆไป ซึ่งถือเป็นการให้ความคุ้มครองจากการถูกดำเนินคดีแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานการณ์ฉุกเฉินให้ทำงานได้รวดเร็วเพื่อป้องกันไม่ให้ความรุนแรงขยายตัวมากขึ้นในกรณีนี้เจ้าหน้าที่รัฐได้ตระหนักเห็นความสำคัญของนโยบายที่จะไม่ให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนและได้มีมาตรการเข้มงวดกับเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติให้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และคำสั่งที่มีอยู่เพื่อแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนและลดผลกระทบต่อประชาชน

¹⁰ ซึ่งบัญญัติว่า “คำว่าบิดาตาม (1) ให้หมายความรวมถึงผู้ซึ่งได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นบิดาของผู้เกิดตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง แม้ผู้นั้นจะมีได้จดทะเบียนสมรสกับมารดาของผู้เกิด และมีได้จดทะเบียนรับรองผู้เกิดเป็นบุตรก็ตาม”

95. นอกจากนี้ ภาครัฐได้คำนึงถึงข้อจำกัดบางประการของพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 จึงได้มีการพิจารณานำพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.2551 มาใช้แทน และขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณากระบวนการบริหารจัดการเพื่อให้ความพร้อมในการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ข้อบทที่ 5

96. รัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรคแรก บัญญัติการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

ข้อบทที่ 6

97. รัฐธรรมนูญ มาตรา 32 วรรคแรก บัญญัติให้หลักประกันถึงสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคล

98. ประเทศไทยไม่ส่งบุคคลออกนอกประเทศเพื่อไปรับโทษประหารชีวิต เว้นแต่กรณีที่เป็นไปตามสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดน อีกทั้งได้ยกเลิกโทษประหารชีวิตผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีแล้ว

ข้อบทที่ 7

99. ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2550 และกำลังดำเนินการจัดทำรายงานการอนุวัติตามอนุสัญญาฯ

100. รัฐธรรมนูญ มาตรา 32 วรรคสอง และ วรรคห้า ได้ให้ความคุ้มครองบุคคลจากการถูกทรมาน การควบคุมตัวโดยมิชอบ และยังกำหนดให้มีการเยียวยาจากการกระทำดังกล่าวในบทบัญญัติที่ว่านี้ อีกด้วย ซึ่งการเยียวยาความเสียหายตามมาตรา 32 วรรคห้านี้ เป็นมาตรการที่กำหนดขึ้นมาใหม่และเป็นมาตรการที่เสริมการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือการเรียกชดเชยค่าสินไหมทดแทนกรณีเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา โดยผู้เสียหายสามารถร้องขอต่อศาลในคดีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ที่กระทำทรมานเป็นจำเลยในคดีอาญา ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ทั้งนี้เพราะในมาตรา 32 วรรคห้านี้ เป็นการยื่นต่อศาลโดยตรง เพื่อให้บังคับขจัดใช้ความเสียหายที่เกิดจากการละเมิดเสรีภาพและการทรมาน หรือทารุณโหดร้าย แม้ว่าจะไม่ได้ฟ้องเป็นคดีอาญา ส่วนมาตรการที่ศาลจะออกคำสั่งเพื่อเยียวยาการละเมิดสิทธิดังกล่าว หมายถึง การสั่งให้ชดเชยค่าเสียหาย หรือสั่งให้กระทำหรือละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการละเมิดเสรีภาพในร่างกายหรือการทรมานหรือทารุณกรรมได้¹⁰

101. ปัจจุบันอยู่ระหว่างการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา ให้มีนิยามคำว่า “ทรมาน” และบัญญัติความผิดฐานทรมานให้ตรงกับนิยามของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี อันเป็นความพยายามที่จะให้เกิดความก้าวหน้าในการกำหนดความผิดที่ชัดเจนในกฎหมาย นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดความผิดอันเกิดจากการทรมาน ทารุณกรรม ไว้ในประมวลกฎหมายอาญา โดยไม่แยกกว่าเป็นการกระทำของราชกรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีความผิดที่ศาลใช้ปรับบทลงโทษได้

102. การป้องกันการทรมานในระหว่างการสอบสวนเพื่อให้ได้มาซึ่งคำรับสารภาพนั้น กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 และในปี พ.ศ.2551 ยังมีบทบัญญัติให้สามารถนำส่วนประกอบของร่างกายไปตรวจทางนิติวิทยาศาสตร์ได้ แต่ต้องได้รับความยินยอมและต้องทำให้ได้รับความเจ็บปวดน้อยที่สุด ตามมาตรา 131/1และการห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบอันเกิดจากการทรมานตามมาตรา 226 ดังนั้นมาตรการในการห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้มีการทรมานเพื่อให้ได้คำรับสารภาพ จึงเป็นมาตรการที่มีอยู่สอดคล้องกับข้อบทที่ 7 นี้แล้ว

¹¹ การอ้างมาตรา 32 วรรคห้า เพื่อร้องขอต่อศาลในการเยียวยา นี้ สามารถกระทำได้โดยร้องต่อศาลโดยตรง แต่ในบางกรณีศาลบางแห่งอาจเห็นว่า ยังไม่มีกฎหมายให้อำนาจศาลในการส่งตามมาตรา 32 วรรคห้า นี้ เนื่องจากยังไม่มียกยัติกำหนดหลักเกณฑ์ในการส่งตามมาตรา 32 วรรคห้า ซึ่งแตกต่างจากการส่งกรณีบุคคลถูกคุมขังโดยมิชอบ ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไว้ในมาตรา 90 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการมีความชัดเจนจึงควรกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นขอและการออกคำสั่งในกฎหมายต่อไป

103. กระทรวงต่างประเทศ และกองทัพบกได้จัดทำคู่มือสิทธิมนุษยชน เพื่อแจกจ่ายไปยังกำลังพลในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และยังสามารถทำบัตรสำหรับพกติดตัวสำหรับกำลังพลได้ ซึ่งในบัตรนั้นมีอยู่ ข้อหนึ่งที่ระบุไว้ชัดเจนว่าห้ามการทรมาน และจัดอบรมเรื่องสิทธิมนุษยชนให้กำลังพลในพื้นที่ โดยการสนับสนุนจากแม่ทัพภาค 4 โดยมีเรื่องของการห้ามทรมานด้วย

ข้อบทที่ 8

104. รัฐธรรมนูญ มาตรา 4 บัญญัติให้หลักประกันในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของมนุษย์ทุกคนบนพื้นแผ่นดินไทย

105. ปราบกฏหมายในระดัพระราชบัญญัติที่มีเจตนารมณในการคุ้มครองสิทธิตามข้อบทนี้ คือพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน(ฉบับที่ 2)พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 (มาตรา 33-41 และมาตรา 52-56)

ข้อบทที่ 9

106. รัฐธรรมนูญ มาตรา 32 มาตรา 39 และมาตรา 40 ได้ให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพตามข้อบทที่ 9

107. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งได้มีการแก้ไขหลายครั้งตั้งแต่ ปีพ.ศ.2547-2551 ได้กำหนดหลักประกันเกี่ยวกับสิทธิในชีวิตร่างกาย ดังนี้

(ก) การจับต้องกระทำโดยมีเหตุอันควร และหากเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้จับต้องมีหมายจับจากศาลเท่านั้น เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นให้จับโดยไม่มีหมายจับได้ ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 78 (1)-

(4) หากเป็นกรณีที่ราษฎรจับต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 79, 82 และ 117

(ข) เมื่อถูกจับแล้ว ผู้ถูกจับได้รับสิทธิที่จะทราบว่าคุณถูกจับในข้อหาใด และเมื่อมาถึงสถานีตำรวจแล้วพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะต้องแจ้งให้ทราบถึงข้อหาและรายละเอียดในการจับกุม และหากมีหมายก็ให้แสดงหมายจับ ตามมาตรา 83 วรรคสองและมาตรา 84 วรรคหนึ่ง

(ค) ถ้อยคำที่เป็นคำสารภาพที่ผู้ถูกจับให้ไว้แก่เจ้าพนักงานในชั้นจับกุม ห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานในชั้นศาล ตามมาตรา 84 วรรคท้าย

(ง) การควบคุมผู้ถูกจับที่สถานีตำรวจ จะกระทำได้ไม่เกินสี่สิบแปดชั่วโมง เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นอันไม่ก้าวล่วงเสียได้ หากจำเป็นที่จะต้องควบคุมต้องขอฝากขังต่อศาล ตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดในมาตรา 87 วรรคสี่ถึงวรรคแปด

(จ) ในกรณีที่มีการควบคุมหรือซังโดยมิชอบ มาตรา 90 ให้ผู้ที่ถูกควบคุมหรือบุคคลใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกควบคุมร้องขอต่อศาลอาญาที่มีอำนาจพิจารณาคดีที่ผู้นั้นถูกควบคุม เพื่อขอให้ไต่สวนถึงสาเหตุของการควบคุมนั้น และเมื่อศาลได้รับคำร้องแล้วจะสั่งไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน หากเห็นว่ามีมูล จะสั่งให้ผู้ควบคุมมาศาลและถ้าผู้นั้นไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าการสอบสวนชอบด้วยกฎหมายได้ก็จะสั่งให้ปล่อยโดยพลัน

(ฉ) ในส่วนที่เกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้ที่ถูกคุมขังโดยมิชอบ นั้นศาลไม่มีอำนาจสั่งตามมาตรา 90 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ผู้ที่ถูกคุมขัง อาจฟ้องผู้ที่คุมขังตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 เพราะถือเป็นการละเมิด ส่วนการที่เจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้กระทำ ถือเป็นการกระทำละเมิดจากการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ผู้ที่ถูกคุมขังสามารถฟ้องหน่วยงานที่เจ้าหน้าที่นั้นสังกัดอยู่เพื่อให้รับผิดชอบทางละเมิดได้ที่ศาลปกครอง

(ช) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107, 108, 108/1, 108/2, 109, 110 กำหนดมาตรการในการให้การปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก และจะเรียกหลักประกันสูงเกินสมควรไม่ได้ ส่วนการที่เจ้าพนักงานหรือศาลจะไม่อนุญาตให้ประกัน จะต้องเป็นเหตุผลตามที่มาตรา 108/1 กำหนด และในทางปฏิบัติศาลและพนักงานสอบสวนได้มีระเบียบภายในที่กำหนดจำนวนเงินสูงสุดที่สามารถเรียกประกันได้ตามความร้ายแรงของความผิดด้วย

(ซ) การค้นตัวบุคคลจะกระทำไม่ได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติ ซึ่งปัจจุบันมีกฎหมายที่มีการบัญญัติในเรื่องดังกล่าวไว้ คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะ เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น ในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด

108. ส่วนในกฎหมายพิเศษ บัญญัติให้ค้นบุคคลและยานพาหนะได้ หากต้องการค้นเพื่อหาสิ่งของที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ เช่น พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542, พระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2535, พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550

109. นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายลำดับรองในระดับกฎกระทรวง ระเบียบ และข้อบังคับเพื่อกำหนดวิธีการในการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในร่างกายตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และรัฐธรรมนูญ ดังนี้

(ก) ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และกำหนดให้มีหลักฐานที่จะนำมาแสดงเพื่อขอออกหมายจับหมายค้น รวมถึงการออกหมายขังและการส่งปล่อยกรณีมีการร้องขอตามมาตรา 90 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(ข) ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548

110. หลักประกันในการดำเนินการตามมาตรการในข้อบทที่ 9 นี้ เน้นการควบคุมการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวร่างกาย และการตรวจสอบควบคุมโดยองค์กรศาล รวมถึงการเยียวยาในกรณีที่ถูกควบคุมโดยมิชอบ และเห็นได้ว่าการดำเนินการเพื่อให้บรรลุหลักเกณฑ์ในข้อบทที่ 9 นี้ เป็นมาตรการหลักในการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายพิเศษที่เกี่ยวข้องกับการจับและควบคุมผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญา ซึ่งในมาตรการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นอกจากจะให้หลักประกันในการที่ศาลจะตรวจสอบการจับ หรือควบคุมแล้ว หากมีการจับหรือควบคุมโดยมิชอบก็อาจร้องขอเพื่อให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 32 วรรคห้าของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

111. หลังจากที่ได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนที่เกี่ยวกับการขอหมายจับ การควบคุม และการร้องขอตามมาตรา 90 แล้ว ได้มีการทำคู่มือการขอหมายจับ หมายค้น ของผู้พิพากษาและหนังสือเวียนทำความเข้าใจในการปฏิบัติงานของตำรวจ รวมถึงการจัดปรับปรุงหลักสูตรให้มีการอบรมผู้ที่ปฏิบัติงานทางด้านการจับและควบคุม ในทุกระดับชั้นที่ปฏิบัติงาน

112. นอกจากนี้กระทรวงยุติธรรมได้จัดให้มีกองทุนยุติธรรมเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้เป็นที่ไปด้วยความเสมอภาคและเป็นธรรม และสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะผู้ยากไร้และไม่ได้รับความเป็นธรรมสามารถขอความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรมได้ใน 3 กรณีดังต่อไปนี้ (1) เมื่อต้องการฟ้องคดีแพ่งแต่ไม่มีเงินชำระค่าธรรมเนียมศาล (2) เมื่อถูกฟ้องคดีแต่ไม่มีเงินจ้างทนายความ และ (3) เมื่อถูกจับแต่ไม่มีเงินใช้ในการประกันตัว

113. ปัจจุบันประเทศไทยได้เปิดช่องทางให้ประชาชนสามารถร้องเรียนความผิดอันอาจเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐหรือการละเมิดสิทธิมนุษยชน ผ่านกลไกของผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้ และยังสามารถใช้สิทธิโต้แย้งการกระทำทางปกครองอันมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐได้ ผ่านกลไกของศาลปกครอง ภาครัฐได้เริ่มมีการอบรมเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีความรู้ ความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติไว้ในกติกาสากลระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคีรัฐธรรมนูญ ตัวยกกฎหมาย รวมถึงระเบียบ และคำสั่งอย่างเคร่งครัด เพื่อที่จะได้มีการปฏิบัติต่อประชาชนอย่างถูกต้องและเป็นธรรม

ข้อบทที่ 10

114. รัฐธรรมนูญ ได้ให้หลักประกันการคุ้มครองศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ไว้ โดยกำหนดให้การใช้อำนาจของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ (มาตรา 26) และ หลักประกันในการอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิเสรีภาพได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน และสามารถใช้สิทธิทางศาลเพื่อบังคับให้รัฐต้องปฏิบัติตามบทบัญญัตินี้ได้โดยตรง (มาตรา 28)

115. สำหรับความคุ้มครองเยาวชนที่กระทำความผิดโดยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้ตอบแล้วในย่อหน้าที่ 52

ในส่วนของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในระบบงานราชทัณฑ์

116. เรื่องการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังได้ตอบแล้วในย่อหน้า 51 นอกจากนี้

117. สำหรับการลงโทษทางวินัย เจ้าพนักงานเรือนจำไม่สามารถลงโทษเขียนได้ เนื่องจากกรมราชทัณฑ์ได้ออกระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการยกเลิกระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 3 เรื่อง การลงโทษเขียน พ.ศ. 2480 พ.ศ.2548 แล้ว สำหรับประเด็นการขังห้องมืด แม้ในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์จะยังไม่มีการออกระเบียบให้ยกเลิกการลงโทษผู้ต้องขังด้วยวิธีการขังห้องมืด แต่ในทางปฏิบัติเรือนจำที่ถูกสร้างขึ้นใหม่จะไม่มีบริเวณที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อใช้เป็นห้องมืดกักขังผู้ต้องขัง ส่วนเรือนจำเดิมที่มีห้องมืดก็ได้เปลี่ยนไปเป็นห้องใช้เพื่อวัตถุประสงค์อย่างอื่น เช่น เก็บสิ่งของสัมภาระแทน อ่านเพิ่มเติมได้จากรายงานผลการดำเนินงานของประเทศไทยตามพันธกรณีภายใต้อนุสัญญาต่อต้านการทรมาน และการปฏิบัติ หรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี ฉบับที่ 1 p.11

118. กระทรวงยุติธรรมยังได้จัดตั้ง “โครงการกำลังใจ” ซึ่งเป็นโครงการที่ช่วยผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์รวมทั้งเด็ก ซึ่งติดครรภ์มารดาที่ต้องโทษ และคลอดในระหว่างมารดาถูกคุมขังในเรือนจำ ด้วยความเชื่อว่า เด็กเป็นผู้

บริสุทธิ และให้วิทยาลัยการพยาบาล สภากาชาดไทย จัดทำหลักสูตร สร้างคนดีเริ่มที่ซบปีแรก และ การตั้งครุภัณฑ์คุณภาพให้กับผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์ อีกทั้งยังขยายความช่วยเหลือไปยังผู้ต้องขังหญิงสูงอายุที่มีปัญหาทางสายตา โดยการประสานกับกระทรวงยุติธรรม โรงพยาบาลต่างๆ ในการรักษาโรคทางสายตา หรือการประกอบแว่นให้แก่ผู้สูงอายุเหล่านี้ ทรงสร้างแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและเด็กติดผู้ต้องขังในประเทศไทยให้ทัดเทียมกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในระดับสากล

119. นอกจากนี้ยังมี “โครงการจัดทำข้อเสนอประเทศไทยเพื่อผลักดันเป็นข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ” (Enhancing Lives of Female Inmates-ELFI) ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนางานด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ โดยมุ่งเน้นให้นานาชาติได้ตระหนักถึงปัญหาของผู้ต้องขังหญิงในระบบราชทัณฑ์และร่วมมือกันพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงต่อไป การดำเนินงานของโครงการ ELFI มีการกำหนดแผนที่ยุทธศาสตร์ ในการดำเนินการไว้เป็นระยะ เพื่อตรวจสอบและติดตามความก้าวหน้าของโครงการ ตั้งแต่การเริ่มทดสอบโครงการในระดับนานาชาติเมื่อปี พ.ศ.2551 การขอความคิดเห็นในระดับผู้บริหารและข้าราชการกรมราชทัณฑ์ในภายในประเทศ และได้มาซึ่ง “ร่างข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่ไม่ใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง” จากการสัมมนาผู้เชี่ยวชาญนานาชาติ การแสวงหาพันธมิตรจากคณะทูตานุทูตประเทศต่างๆ การขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี การได้รับความเห็นชอบหลักการร่างข้อกำหนดฯ จากเวทีสหประชาชาติ

ข้อบทที่ 11

120. ได้ตอบแล้วตามรายงานฉบับแรก ในรายงานคำตอบ pp. 99

ข้อบทที่ 12

121. รัฐธรรมนูญ มาตรา 34 ได้ให้ความคุ้มครองแก่บุคคลสัญชาติไทยในการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร และบทบัญญัตินี้ยังให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลผู้มีสัญชาติไทยมิให้ถูกเนรเทศออกนอกราชอาณาจักรไทย หรือมิให้ถูกห้ามเข้ามาในราชอาณาจักรไทย กฎหมายรัฐธรรมนูญไทยยอมรับสิทธิในเสรีภาพที่จะเคลื่อนย้ายของคนสัญชาติไทยในลักษณะเด็ดขาดและไม่มีเงื่อนไข การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำได้เฉพาะเพื่อความมั่นคงแห่งรัฐ ความสงบเรียบร้อยและสวัสดิภาพของประชาชน การผังเมือง และสวัสดิภาพของผู้เยาว์

ข้อบทที่ 13

122. รัฐธรรมนูญ ได้มีหลักประกันสิทธิเสรีภาพเพิ่มเติมโดยห้ามมิให้เนรเทศคนสัญชาติไทยออกจากประเทศ หรือมิให้ถูกห้ามเข้ามาในประเทศ ซึ่งถือเป็นสิทธิเด็ดขาดไม่มีข้อยกเว้น

123. ส่วนคนต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยนั้นมีโอกาสได้สิทธิเสรีภาพตามข้อบทนี้ อย่างเต็มที่เนื่องจากโดยกฎหมายระหว่างประเทศแล้ว ประเทศไทยยอมมีอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนและมนุษย์ที่ปรากฏตัวบนดินแดนของ

รัฐ ทั้งนี้เว้นแต่รัฐเจ้าของดินแดนหรือบุคคลจะมีความตกลงกับรัฐที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างอื่น ดังนั้นสิทธิในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยจะเป็นไปตามกฎหมายไทย ซึ่งเป็นกฎหมายของรัฐเจ้าของดินแดน จะเห็นได้จากกฎหมายในการควบคุมสิทธิดังกล่าวของคนต่างด้าว ดังต่อไปนี้

124. พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ.2551 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2548 เรื่องหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการให้ความช่วยเหลือเยื่อจากการค้ามนุษย์ที่มีได้มีสัญชาติไทยในต่างประเทศ ในช่วงปี พ.ศ. 2548 – พ.ศ. 2551 ไทยยังอนุญาตให้คนต่างด้าวที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย ที่มีองค์ความรู้เฉพาะทางและทำคุณประโยชน์ให้กับสังคมไทย รวมทั้งผู้ที่ได้รับทุนการศึกษาจากต่างประเทศสามารถเดินทางออกและกลับเข้ามาในประเทศไทยได้เป็นการเฉพาะ โดยการประสานความร่วมมือกันระหว่างนักวิชาการ ภาคประชาชน และภาครัฐ

125. ประเทศไทยมิได้เห็นชอบกับการส่งคนต่างด้าวออกไปสู่การเสี่ยงภัยต่อชีวิต แม้สังคมไทยจะตระหนักในความยากลำบากที่จะรับผิดชอบในการจัดการปัญหาการย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทยของแรงงานต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมายจำนวนมาก ด้วยข้อจำกัดของพื้นที่และทรัพยากรที่จะแบ่งปันให้อาศัยอยู่และทำมาหากิน รวมทั้งข้อจำกัดของงบประมาณที่แบ่งปันสำหรับสวัสดิการสังคม

ข้อบทที่ 14

126. รัฐธรรมนูญ ได้ให้หลักประกันความเสมอภาคของบุคคลในการได้รับความคุ้มครองทางด้านกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน (มาตรา 30) นอกจากนี้ ยังกำหนดหลักการที่ให้บุคคลที่ถูกละเมิดสามารถยกสิทธิตามรัฐธรรมนูญขึ้นต่อสู้ในศาลได้ (มาตรา 28 วรรค 2) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด (มาตรา 39 วรรคสอง) กำหนดให้บุคคลมีสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง สิทธิในกระบวนการพิจารณาอย่างเปิดเผย เป็นธรรม และรวดเร็ว สิทธิในการได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับกุม สิทธิการที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ในชั้นสอบสวน รวมไปถึงสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมตามกระบวนการยุติธรรม สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองหรือความช่วยเหลือจากภาครัฐ เช่น การจัดหาล่ามและทนาย เป็นต้น และสิทธิในการปล่อยตัวชั่วคราวในคดีอาญา (มาตรา 40) การมีส่วนร่วมในการพัฒนากฎหมายและการยุติธรรมของประชาชน (มาตรา 81 (1), (2), (3), (4) และ (5)) ประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี (มาตรา 197 วรรคหนึ่งและวรรคสอง) กำหนดให้สิทธิแก่ประชาชนผู้ถูกระทบสิทธิเป็นผู้เสนอคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรงนี้ ในกรณีที่ประชาชนเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (มาตรา 212) และกำหนดให้องค์กรอัยการเป็นองค์กรในรัฐธรรมนูญ และมีลักษณะการบริหารงานที่เป็นอิสระ จึงเป็นหลักประกันในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เที่ยงธรรม (มาตรา 255)

127. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2551 เป็นกฎหมายที่แก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกับ มาตรา 40 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยสร้างหลักประกันในสิทธิเสรีภาพต่างๆ ดังต่อไปนี้

(ก) การจัดหาล่ามซึ่งเป็นไปตามมาตรา 13 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นมาตรการที่เพิ่มขึ้นจากกฎหมายเดิมที่ให้จัดหาล่ามให้เฉพาะกรณีล่ามภาษาและล่ามภาษามือ แต่ในปัจจุบันแม้เป็นคนไทย แต่หากไม่อาจพูดหรือเข้าใจภาษาไทยกลาง หรือเข้าใจเฉพาะภาษาถิ่นหรือภาษาไทยท้องถิ่น ก็สามารถได้รับการจัดหาล่ามให้โดยไม่คิดมูลค่า

(ข) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดีและติดต่อกับทนายความที่ตนเลือกได้นั้น แม้ว่าจะยังพบข้อจำกัดอยู่บ้างในคดีเยาวชนและครอบครัว เนื่องจากหากเด็กมีที่ปรึกษา กฎหมายก็อาจจะทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินการ อย่างไรก็ตาม การที่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปรึกษากับทนายความเป็นการเฉพาะตัวก่อนที่จะให้การ ได้มีการปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ และมีระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ด้วย

(ค) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น ได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจังในศาลเพราะมีการพิจารณาคดีต่อเนื่อง ส่วนในการสอบสวน หากมีการควบคุมผู้ต้องหา มีความจำเป็นต้องฟ้องคดีภายในระยะเวลาที่ควบคุมหรือขังได้ในระหว่างสอบสวน ซึ่งจะมีเวลาไม่เกินกำหนดในมาตรา 87 อย่างไรก็ตาม กฎหมายกำหนดให้การสอบสวนและการดำเนินคดีในศาลกระทำด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม จึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับหลักดังกล่าวในภาพรวม

(ง) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้เปิดเผยความเป็นปรปักษ์ต่อตนเองหรือให้รับสารภาพผิดโดยทั่วไปมักจะมีผลกระทบต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่มีทนายความ หรือบางกรณีทนายความไม่ได้เข้ามาให้คำปรึกษาก่อนที่จะให้การ แต่ถ้าทนายความได้เข้าไปนั่งฟังการสอบปากคำแล้ว จะได้รับการคุ้มครองได้ดีกว่า

128. ในกรณีจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานความมั่นคงได้ให้นโยบายที่ชัดเจนและพยายามปรับเปลี่ยนทัศนคติของกำลังพลในการปฏิบัติหน้าที่ตามกรอบของกฎหมายและเคารพหลักสิทธิมนุษยชนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น ได้มีความเข้าใจเรื่องการบังคับใช้กฎหมายตามหลักนิติธรรมและให้การคุ้มครองสิทธิตามกระบวนการยุติธรรมมากขึ้นกว่าในอดีตอย่างเห็นได้ชัด ดังนี้

(ก.) มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนน้อยลง เช่น การที่ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้จัดหาล่ามให้โดยขอความร่วมมือจากผู้นำศาสนาในพื้นที่ ในกรณีของพื้นที่ทางไกลซึ่งไม่ค่อยมีหนายเดินทางมาเข้าฟังการสอบสวน ทางศูนย์ฯก็จะให้พนักงานสอบสวนนำผู้ถูกควบคุมตัวเข้ามาสอบสวนในตัวจังหวัด เพื่อความสะดวกในการจัดหาทนาย หรือในการทำแผนประกอบคำรับสารภาพก็จะเชิญผู้นำศาสนาที่เป็นกลางเข้ามาร่วมสังเกตการณ์ด้วยเพื่อความโปร่งใสและเป็นธรรม รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รวมทั้งมีโครงการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจ อย่างต่อเนื่องในทุกระดับเพื่อให้เข้าใจบริบทของอัตลักษณ์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งเข้าใจชัดเจนถึงแนวนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงมิติใหม่ที่สำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชนควบคู่กับเรื่องความ

มันคงมีการเปิดโอกาสให้ผู้เสียหาย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ หรือองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนสามารถตรวจสอบกรณีที่มีการร้องเรียนเรื่องการละเมิดสิทธิของประชาชนมากขึ้น

(ข) กระบวนการยุติธรรมโดยรวมยังสามารถเป็นที่พึ่งให้กับประชาชน

(ค) ภาคประชาชน มีความตื่นตัวและให้ความสนใจในกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น ซึ่งเห็นได้จากการเข้าสังเกตการณ์คดีสำคัญๆ ซึ่งเป็นที่สนใจของสังคม

(ง) มีการจัดทำรายงานเผยแพร่ต่อสาธารณะ อันจะทำให้บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทำหน้าที่ด้วยความระมัดระวังเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อความยุติธรรมในสังคม

129. นอกจากนี้ยังคงปรากฏปัญหาจำนวนบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมไม่เพียงพอ ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีดำเนินไปอย่างล่าช้า ในกรณีนี้กระทรวงยุติธรรมได้พยายามกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาและได้กำหนดยุทธศาสตร์พัฒนากระบวนการยุติธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้¹²

¹² โดยได้ผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเมื่อปี พ.ศ.2552 ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยลดปัญหาดังกล่าวได้รวมทั้งได้มีการหารือร่วมกับสภานายความเพื่อแก้ปัญหาเรื่องการขาดแคลนทนายความเพื่อให้เพียงพอต่อการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน และให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่าย รวมถึงการสนับสนุนด้านงบประมาณเพิ่มขึ้นด้วย

130. โดยระบบการทำงานของตำรวจ ได้มีการรวมอำนาจการสืบสวนและสอบสวนให้อยู่ภายใต้การทำหน้าที่ของตำรวจ ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวน มีอำนาจตามกฎหมายในการสืบสวนและสอบสวนสำนวนคดี ซึ่งหากเกิดเหตุการณ์ที่ประชาชนหรือผู้เสียหายกังวลว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจน่าจะมีส่วนในการกระทำผิด ก็จะส่งผลให้ผู้เสียหายอาจพบกับอุปสรรคในการเข้าถึงพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงในคดีได้ ในการนี้สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้ และมีโครงการที่จะปฏิรูประบบและวิธีการทำงาน โดยเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น มีกลไกที่ดีในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ เพื่อให้ตำรวจเป็นที่พึ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริง ปลอดภัยจากการแทรกแซงจากนักการเมืองและผู้มีอิทธิพล และมีความเป็นวิชาชีพ มีศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิ เป็นที่ศรัทธาของประชาชนมากขึ้น

ข้อบทที่ 15

131. รัฐธรรมนูญ มาตรา 39 ค้ำครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญามีให้ต้องรับโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะที่บุคคลนั้นกระทำความผิด

ข้อบทที่ 16

132. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ พุทธศักราช 2550 บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” ดังนั้น การรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมายจึงเป็นสิทธิที่สำคัญสำหรับรัฐไทยซึ่งเป็นนิติรัฐ

133. นอกจากนี้ ประเทศไทยมีนโยบายของภาครัฐที่จะมาช่วยบริหารจัดการระบบแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย ดังต่อไปนี้

(ก) มติคณะรัฐมนตรี (27 เมษายน พ.ศ.2547) เรื่อง **แนวทางการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวทั้งระบบ** นโยบายนี้เป็นกลไกทางนโยบายที่มุ่งแก้ไขปัญหาที่สาเหตุโดยผ่อนผันให้คนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง (สัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา) อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว ขณะที่ยังมีสถานะเป็นผู้หลบหนีเข้าเมือง และปรับเปลี่ยนสถานะให้คนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองเป็นผู้เข้าเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมาย

(ข) มติคณะรัฐมนตรี (18 มกราคม พ.ศ.2548) ยอมรับ **ยุทธศาสตร์เพื่อการจัดการสถานะและสิทธิของบุคคล** ให้แก่ทุกคนที่ปรากฏตัวบนผืนแผ่นดินไทย ที่กลับประเทศต้นทางมิได้ หรือคนที่ทำคุณประโยชน์หรือมีประโยชน์ต่อประเทศไทย และได้นำไปสู่การจัดให้มีกลไกอัตโนมัติที่จะขจัดปัญหาความไร้สถานะบุคคลตามกฎหมายให้แก่คนในสังคมไทย

134. มติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว รวมทั้งการมีกฎหมายและนโยบายในรูปมติคณะรัฐมนตรีตามมาอีกหลายฉบับ เพื่อแปลงแนวคิดสู่การปฏิบัติจริง ยุทธศาสตร์นี้จึงเป็นกรอบนโยบายที่ชัดเจนและเข้มแข็งซึ่งภาครัฐใช้ในการ จัดการปัญหาคนไร้รัฐคนไร้สัญชาติอย่างครบวงจรตั้งแต่ (1) การสำรวจปัญหาความไร้รัฐ (2) การขจัดปัญหา ความไร้รัฐในขณะที่ยังไม่อาจกำหนดสัญชาติของบุคคล ตลอดจน (3) การรับรองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

135. ประเทศไทยจึงมีกลไกอัตโนมัติที่จะขจัดปัญหาความไร้สถานะบุคคลตามกฎหมายให้แก่มนุษย์ใน สังคมไทย และยุทธศาสตร์นี้ก็กำหนดการห้ามเลือกปฏิบัติในการเข้าถึงสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานอีกด้วย

136. ระหว่างปี พ.ศ.2548 – พ.ศ. 2551 ประเทศไทยก็ยังได้พัฒนาแนวคิดและมาตรการในการรับรองสิทธิใน สถานะบุคคลตามกฎหมายที่ชัดเจนและอ้างอิงได้ เพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ทราบตัวบุคคลสำหรับกลุ่มคน ดังกล่าว มีการผลักดันกระบวนการเพื่อรับรู้ (1) การรับรองสิทธิในสถานะบุคคลตามกฎหมายครบวงจร ตั้งแต่ การจดทะเบียนคนเกิด จดทะเบียนคนอยู่ และจดทะเบียนคนตาย (2) การรับรองสิทธิทางการศึกษา (3) การ รับรองสิทธิในบริการสาธารณสุข (4) กระบวนการยุติธรรม

137. ยุทธศาสตร์เพื่อการจัดการสถานะและสิทธิของบุคคลก็แม้ไม่มีสถานะเป็นกฎหมาย แต่ก็เป็นแนวทางใน การบริหารจัดการเพื่อผลักดันให้กฎหมายที่มีอยู่แล้วถูกนำไปปฏิบัติอย่างประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ตลอดจนช่วย ในการผลักดันให้เกิดกฎหมายและนโยบายใหม่ที่จำเป็นเพื่อประสิทธิผลในการขจัดปัญหาความไร้รัฐควมไร้ สัญชาติให้แก่มนุษย์ในสังคมไทย

ข้อบทที่ 17

138. รัฐธรรมนูญ ได้วางหลักประกันสิทธิและเสรีภาพในเคหสถานหรือที่อยู่อาศัย (มาตรา 33) โดยชี้ชัดว่าการ ค้นในเคหสถานต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ และการที่ศาลจะมี คำสั่งหรือหมายเช่นนั้นก็ต้องมีเหตุตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการออก หมายอาญา พ.ศ.2548 กำหนดหลักเกณฑ์ในการขอหมายค้นต่อศาล เป็นต้น และการคุ้มครองสิทธิความเป็น ส่วนตัว สิทธิของบุคคลในครอบครัว และเกียรติยศชื่อเสียง (มาตรา 35) ซึ่งสิทธิความเป็นส่วนตัวนั้น มีลักษณะ เกี่ยวข้องกับหลายเรื่อง เช่น สิทธิความเป็นส่วนตัวในทรัพย์สิน สิทธิความเป็นส่วนตัวในการติดต่อสื่อสาร หรือ สิทธิความเป็นส่วนตัวในข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลอันเกี่ยวกับตน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังครอบคลุมถึงสิทธิใน ครอบครัวหรือสถาบันครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียงของบุคคลซึ่งต้องได้รับความคุ้มครอง การกระทำใดๆ อัน เป็นการแทรกแซงหรือการแพร่ข่าวหรือละเมิดสิทธิ จะกระทำมิได้ เว้นแต่เพื่อประโยชน์สาธารณะ

139. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 มาตรา 9 ห้ามการลงพิมพ์ โฆษณา หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนในเรื่องที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวหลังจากที่ได้ร้องทุกข์หรือแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว ผู้ฝ่าฝืนมีโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

140. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 ได้กำหนดความผิดฐานดักข้อมูล (มาตรา 8) และฐานทำลายข้อมูลของผู้อื่น (มาตรา 9) ในระบบคอมพิวเตอร์ของผู้อื่นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย กำหนดความผิดฐานส่งข้อมูลหรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แก่ผู้อื่นโดยปกปิดหรือปลอมแปลงแหล่งที่มาของการส่งดังกล่าวอันเป็นการรบกวนการใช้ระบบคอมพิวเตอร์ของผู้อื่น (มาตรา 11) คุ้มครองชื่อเสียงของผู้อื่น ในกรณีผู้นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ให้ประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ (มาตรา 16) และให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ในการยื่นคำร้องพร้อมพยานหลักฐานต่อศาล ขอให้ศาลมีคำสั่งระงับการทำให้แพร่หลายซึ่งข้อมูลที่จะกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือที่มีลักษณะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (มาตรา 20) สำหรับการคุ้มครองข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์ที่เป็นข้อมูลของผู้อื่น กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัตินี้ต้องรักษาข้อมูลไว้เป็นความลับ เว้นแต่เป็นการเปิดเผยเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี หากฝ่าฝืนหรือทำให้ผู้อื่นล่วงรู้ความลับ เจ้าพนักงานมีความผิดตามมาตรา 22 มาตรา 23 และมาตรา 24

141. พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ.2551 กำหนดให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการที่สื่อขององค์กรฯ นำเสนอข่าวสามารถร้องทุกข์ต่ออนุกรรมการร้องทุกข์ตามกฎหมายนี้ได้ และอนุกรรมการมีสิทธิที่จะลงโทษทางวินัยและสั่งให้ชดเชยค่าเสียหายได้ตามที่เห็นสมควร

142. ส่วนในกรณีอื่นๆ นั้นเป็นการควบคุมโดยองค์กรสภาวิชาชีพของนักหนังสือพิมพ์ ที่จะมีการในการควบคุม และอาจมีมาตรการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้ที่เสียหายสำหรับการเรียกร้องทางแพ่งกรณีมีการเสนอข่าวอันเป็นการหมิ่นประมาท ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องทางแพ่งและทางอาญาได้ ตามหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 423 และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 และมาตรา 328 แล้วแต่กรณี

143. ในบางครั้ง เพื่อประโยชน์ในการหาพยานหลักฐานในการป้องกันอาชญากรรมร้ายแรง ภาครัฐจึงจำเป็นต้องมีกฎหมายพิเศษมารองรับสถานการณ์ดังกล่าวที่อาจจะเกิดขึ้นได้ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายฟอกเงิน กฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์¹³ ซึ่งกำหนดให้เจ้าพนักงานสามารถขออนุญาตศาลเพื่อขอตัดฟังทางโทรศัพท์ หรือการดักข้อมูลทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้

¹³ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 18 (4) (5) (6) (7) และ (8) กำหนดให้ต้องขออนุญาตศาลตามมาตรา 19

ข้อบทที่ 18

144. ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้คุ้มครองสิทธิเสรีภาพบริบูรณ์ของปวงชนชาวไทยรวมถึงบุคคลทั่วไปที่มีเชื้อชาติไทยมีเสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนาและปฏิบัติพิธีกรรมตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์และเด็ดขาด การกระทำใดๆ อันเป็นการจำกัดขัดขวางสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ (มาตรา 37) และกำหนดให้รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น (มาตรา 79)

145. ปัจจุบันจึงมีการจัดทำโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้มีเวทีพบปะพูดคุยกันระหว่างภาครัฐ ผู้นำศาสนา นักวิชาการด้านศาสนา ผู้นำท้องถิ่น นักสิทธิมนุษยชน ผู้นำสตรี-เยาวชน และสื่อมวลชนเพื่อให้เข้าใจ ยอมรับ และเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นรวมทั้งเพื่อให้เกิดความไว้วางใจกัน ซึ่งจะมีผลต่อความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาและทำให้เกิดสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งการสนับสนุนด้านงบประมาณแก่สถาบันการศึกษาปอเนาะ ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) และมัสยิดต่างๆ เพื่อให้สามารถพัฒนาเป็นสถาบันท้องถิ่นที่เข้มแข็งและเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งถือเป็นคุณค่าและความภาคภูมิใจของชาวไทยมุสลิม และเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรจะได้รับส่งเสริมอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

ข้อบทที่ 19

146. รัฐธรรมนูญ ได้กำหนดให้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน ซึ่งเป็นสาระสำคัญในสังคมประชาธิปไตย ได้รับความคุ้มครองตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นหรือขัดต่อประโยชน์สาธารณะ (มาตรา 45) คุ้มครองเสรีภาพของผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อมวลชน (มาตรา 46) คุ้มครองการจัดสรรคลื่นความถี่อย่างเป็นธรรม ให้ประชาชนมีส่วนร่วม และป้องกันมิให้มีการครอบงำ (มาตรา 47) ป้องกันมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเข้าเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือโทรคมนาคม รวมถึงการแทรกแซง ทั้งทางตรงและทางอ้อม (มาตรา 48) คุ้มครองสิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะ (มาตรา 56) คุ้มครองสิทธิการมีส่วนร่วมในการรับรู้และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในการวางแผนและการดำเนินกิจการที่อาจมีผลกระทบต่อบุคคลและส่วนรวม (มาตรา 57) คุ้มครองสิทธิการมีส่วนร่วมรับรู้ แสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อมูลหรือมีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิบัติราชการ (มาตรา 58) คุ้มครองสิทธิของบุคคลในการร้องทุกข์ (มาตรา 59) คุ้มครองสิทธิของบุคคลในการฟ้องหน่วยงานของรัฐ (มาตรา 60) คุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค (มาตรา 61)

147. พระราชบัญญัติประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นกฎหมายที่จัดตั้งองค์การของรัฐที่เป็นอิสระและทำหน้าที่เป็นองค์กรอิสระในการจัดสรรคลื่นความถี่ของการประกอบกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ และการประกอบกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เพื่อให้มีการจัดระบบสื่อภาครัฐ สื่อภาคเอกชน และสื่อชุมชน ให้เป็นสื่อสาธารณะอย่างแท้จริงและมีการใช้เครื่องมือสื่อสารของรัฐเพื่อประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ต่อการศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน

148. พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ.2551 เป็นกฎหมายที่จัดตั้งองค์การมหาชนที่ทำหน้าที่กระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ เพื่อให้มีการดำเนินกิจการสื่อสาธารณะทั้งในด้านวิทยุและโทรทัศน์ที่ให้บริการเพื่อประโยชน์สาธารณะโดยเป็นผู้นำในการผลิต การสร้างสรรค์รายการข่าวสารคุณภาพสูงที่จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะและส่วนรวม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อส่งเสริมให้มีการให้ข้อมูลที่ถูกต้องแท้จริงและสมดุลง และมุ่งยกระดับการเรียนรู้ของประชาชนทุกภาคส่วน ได้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก รวมทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและประเทศ และสร้างความยั่งยืนให้แก่ความเป็นพลเมืองและสังคมส่วนรวม ผ่านทางบริการข่าวสารและสาระความรู้ นอกจากนี้เพื่อให้เป็นองค์การเป็นผู้นำความรู้ทางวิชาการต่างๆ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ที่ส่งเสริมให้คนในชาติมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเกิดความรักชาติ ภูมิใจในภาษา วัฒนธรรม และท้องถิ่นของตนและเสริมสร้างการผลิตรายการของผู้ผลิตรายการอิสระ

149. ประกาศคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่องแผนแม่บทกิจการโทรคมนาคม ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551-2553) เน้นให้กิจการโทรคมนาคมไทยมีความเข้มแข็ง แข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม ประชาชนมีส่วนร่วม มีบริการทั่วถึง รองรับการหลอมรวมทางเทคโนโลยี สู่มาตรฐานสากลอย่างยั่งยืน ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อประโยชน์สุขของประเทศชาติและประชาชนโดยส่วนรวม แผนแม่บทดังกล่าวเป็นแผนที่กำหนดขึ้นโดยมีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 47 และกฎหมายสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดให้คลื่นความถี่เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ และการดำเนินการจัดสรรคลื่นความถี่ และการกำกับกิจการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม จะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชน ในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์สาธารณะอื่น และการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม รวมทั้งต้องจัดให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการสื่อมวลชนสาธารณะ และสอดคล้องกับเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารของประชาชน

150. ประกาศคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่องมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้ใช้บริการโทรคมนาคมเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลสิทธิในความเป็นส่วนตัว และเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางโทรคมนาคม ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 51 (11) แห่งพระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543¹⁴

151. พบว่ามีกฎหมายบางฉบับในประเทศไทยที่กระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน คือ พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 มาตรา 6 มาตรา 9 มาตรา 12 และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 มาตรา 9 มาตรา 11 แต่ก็เป็นการประกาศใช้เฉพาะในเหตุการณ์อันเกี่ยวเนื่องกับการชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองที่มีแนวโน้มอาจเกิดความรุนแรง และปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน ซึ่งมีความจำเป็นที่ต้องใช้กฎหมายดังกล่าวเพื่อป้องกันปัญหาไม่ให้อันตรายมากขึ้น แต่ทั้งนี้ภาครัฐได้เพิ่มความระมัดระวังไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งเป็นนโยบายที่ไทยให้ความสำคัญ

152. สังคมไทยมีการตื่นตัวเรื่องการแสดงความคิดเห็นอย่างมากโดยเฉพาะภายใต้สถานการณ์เฉพาะของการแบ่งฝ่ายทางการเมือง ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการพัฒนาองค์กรเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการสื่อสาร อันได้แก่ โทรคมนาคม และวิทยุชุมชน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ก็ได้ให้ความสำคัญเรื่องสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง นำไปสู่การออกพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ พ.ศ. 2552 และการกำกับการแทรกแซงสื่อสารมวลชนโดยอิทธิพลทางการเมืองด้วยการห้ามนักการเมืองมีหุ้นในกิจการสื่อสารมวลชน

กฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ

153. ภายใต้ระบอบสังคมประชาธิปไตย ประเทศไทยได้ทบทวนประเด็นกฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพอย่างจริงจัง ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้ถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยและมิได้มีสถานะเป็นกฎหมายพิเศษแต่อย่างใด รัฐบาลได้พิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบเกี่ยวกับกฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพและมีความเห็นว่ากฎหมายดังกล่าวยังคงมีความจำเป็นและเกี่ยวข้องกับบริบทของประเทศไทย เนื่องจากภายใต้รัฐธรรมนูญสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นหนึ่งในสถาบันหลัก ดังนั้นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพจึงถือเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐอีกด้วย

¹⁴ นอกจากนี้ ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2552 ได้มีการรับฟังความคิดเห็นทั้งในการสัมภาษณ์รายบุคคล ประชุมกลุ่มย่อย ประชาพิจารณ์ และรับฟังความเห็นทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่อประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สุขภาพ ตามมาตรา 67 วรรคสอง แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

154. การประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถดำเนินการเกี่ยวกับปัญหาอาชญากรรมหรืออันตรายที่เกิดขึ้นทางคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งรวมไปถึงการคุกคามความมั่นคงของรัฐ การหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ การหมิ่นประมาท การโจรกรรมข้อมูลและสื่อลามกอนาจาร ถึงแม้พระราชบัญญัติดังกล่าวจะให้อำนาจเจ้าหน้าที่สามารถยับยั้งการเข้าถึงเว็บไซต์เป็นการชั่วคราวได้ แต่การกระทำดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากศาลก่อนในทุกกรณี

155. มีการสร้างมาตรการต่างๆขึ้น ดังเช่น การจัดตั้งคณะกรรมการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งคณะกรรมการตำรวจดังกล่าวสามารถส่งข้อหาเพื่อให้เป็นที่แน่ใจว่ามีมูลทางกฎหมายในการดำเนินคดี โดยกลั่นกรองผ่านหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมซึ่งเป็นขั้นตอนพิเศษ ไม่มีอยู่ในการดำเนินคดีตามระบบปกติ

ข้อบทที่ 20

156. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 ได้ให้หลักประกันความเสมอภาคของบุคคลทุกคนภายใต้กฎหมาย ดังนั้น การสนับสนุนให้เกิดความเกลียดชังในชาติ เผ่าพันธุ์ หรือศาสนา ซึ่งช่วยทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติ การเป็นปฏิบัติ หรือการใช้ความรุนแรง ตามข้อบทที่ 20 วรรคสอง จึงเป็นสิ่งต้องห้ามตามมาตรา 30 โดยเฉพาะในวรรค 3 ที่ห้ามการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ศาสนา ภาษาเพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง

157. ประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญอย่างยิ่งของปัญหานี้และจะไม่ยอมให้คนต่างชาติพันธุ์ขัดแย้งถึงขั้นเกลียดชังกัน เพราะจะกระทบต่อความรัก ความสามัคคีของคนในชาติอันเป็นหัวใจของความมั่นคงของประชาชนในสังคมพหุวัฒนธรรมเช่น สังคมไทย จึงใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงที่กำลังเกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้มาโดยตลอด อีกทั้งยังตระหนักดีว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นบทเรียนอันสำคัญยิ่งที่ทุกภาคส่วนต้องเรียนรู้ร่วมกันและทุกฝ่ายต่างเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหา เพื่อมิให้เกิดความรู้สึกแบ่งแยกในจิตใจของคนต่างเชื้อชาติ โดยมีความพยายามทุกวิถีทางที่จะไม่ให้กลุ่มบุคคลใดที่ไม่หวังดีต่อชาติมาสนับสนุนให้เกิดความเกลียดชังในชาติ เผ่าพันธุ์ หรือศาสนา ซึ่งช่วยทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติ การเป็นปฏิบัติ หรือการใช้ความรุนแรง ตามวรรคสองของข้อบทนี้

ข้อบทที่ 21

158. รัฐธรรมนูญ มาตรา 63 ได้ให้หลักประกันสิทธิในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

ข้อบทที่ 22

159. รัฐธรรมนูญ ได้ประกันสิทธิในการรวมกลุ่มกันเพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค และจัดให้มีองค์การอิสระเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค (มาตรา 61) กำหนดให้ประชาชนชาวไทยมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน องค์การพัฒนาเอกชน หรือหมู่คณะอื่น ทั้งนี้ ไม่ว่าจะ เป็นนิติบุคคลหรือไม่ก็ตาม นอกจากนี้ ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มเช่นกัน แต่ต้องไม่กระทบต่อการบริหารราชการหรือความต่อเนื่องในการบริการสาธารณะ (มาตรา 64) และกำหนดให้ประชาชนคนไทยมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มจัดตั้งพรรคการเมือง (มาตรา 65)

160. ประเทศไทยมีความพยายามที่จะให้สัตยาบันอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) ฉบับที่ 87 ว่าด้วยว่าด้วยเสรีภาพในการสมาคมและการคุ้มครองสิทธิในการรวมตัว (Freedom of Association and Protection of the Right to Organize) ค.ศ. 1948 ในอนาคตอันใกล้ โดยกระทรวงแรงงานได้ดำเนินการแก้ไขพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ.2518 และพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ.2543 ให้สอดคล้องกับหลักการของอนุสัญญาฉบับดังกล่าว ปัจจุบันได้มีการแก้ไข พระราชบัญญัติรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ.2543 โดยอยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะทำงานพิจารณาแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการแรงงานสัมพันธ์ อีกทั้ง ยังมีคำสั่ง 324/2552 ลงวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.2552 แต่งตั้งคณะทำงานประสานการดำเนินงานเพื่อให้สัตยาบันอนุสัญญา ILO ฉบับที่ 87 และ 98 โดยมีปลัดกระทรวงแรงงานเป็นประธานพิจารณาแนวทางเพื่อเร่งและเตรียมความพร้อมของทุกภาคส่วนในการให้สัตยาบันอนุสัญญา ILO ฉบับที่ 87 และ 98 ซึ่งได้มีการประชุมคณะทำงานฯ ครั้งแรกในวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ.2552

161. ปัจจุบันการแก้ไขพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ.2518 ได้ผ่านการพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาแล้ว และขณะนี้กำลังอยู่ระหว่างส่งให้คณะรัฐมนตรีเพื่อนำเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรต่อไป โดยภายหลังการปฏิรูปกฎหมายดังกล่าว การเลือกปฏิบัติในการก่อตั้งสหภาพแรงงานด้วยเหตุของ “สัญชาติ” ก็จะหมดไป

ข้อบทที่ 23

162. กฎหมายไทยว่าด้วยการรับรองสิทธิมนุษยชนในการก่อตั้งครอบครัว ก็คือ พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ.2478 ซึ่งกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้รับจดทะเบียนสมรสได้แต่เฉพาะบุคคลที่มีภูมิลำเนาในประเทศไทย แสดงให้เห็นว่า ศาลไทยรับรองสิทธิมนุษยชนในการสมรสของเอกชน โดยไม่คำนึงถึงสัญชาติหรือภูมิลำเนา ถ้ามีข้อเท็จจริงครบเงื่อนไขตามข้อกำหนดของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เกี่ยวข้อง

163. ดังนั้น เพื่อให้บุคคลได้รับการคุ้มครองสิทธิตามข้อบนี้ได้จริง ปัจจุบันภาครัฐกับภาคเอกชนจึงได้มีความพยายามในการจัดทำหนังสือคู่มือ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีความชัดเจนในการปฏิบัติตามกฎหมาย และการเพิ่มการอบรมกฎหมายที่รับรองสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวตามกฎหมายให้ฝ่ายปกครองที่ทำหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว รวมทั้งเพิ่มการปรับทัศนคติของฝ่ายที่เกี่ยวข้องด้วย

ข้อบทที่ 24

164. รัฐธรรมนูญ ได้วางหลักประกันเพื่อการคุ้มครองความเสมอภาคในการได้รับการศึกษา (มาตรา 49) คุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน สตรีและบุคคลในครอบครัว (มาตรา 52) คุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา (มาตรา 80 (1))

165. ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ.2551 ได้เพิ่มเกณฑ์อายุเด็กที่ได้รับการยกเว้นโทษจากการกระทำอันผิดกฎหมาย จากอายุ 7 ปี เป็น 10 ปี ซึ่งถือว่าเป็นพัฒนาการในการคุ้มครองเด็กที่กำหนดในกฎหมายไทย

166. พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 มาตรา 7 กำหนดให้เด็กและเยาวชนทุกคนมีสิทธิได้รับการจดทะเบียนรับรองการเกิด การพัฒนาการยอมรับ การคุ้มครองและโอกาสในการมีส่วนร่วมตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างเท่าเทียม โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ¹⁵

167. ปัจจุบันประเทศไทยได้ถอนข้อสงวนข้อ 7 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแล้ว โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 13 ธันวาคม 2553

168. ในส่วนของเด็กที่ครอบครัวมีฐานะยากจนและเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความห่วงใย และทรงมอบหมายให้ก่อตั้งมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ขึ้น เพื่อช่วยเหลือและให้การดูแลเด็กด้อยโอกาสเหล่านี้โดยมีการมอบทุนการศึกษา รวมถึงอาหาร และเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆด้วย

¹⁵ ความร่วมมือระหว่างกรมการปกครองและประชาสังคมในการสร้างความชัดเจนในการจดทะเบียนคนเกิดสำหรับคนหนีภัยการสู้รบจากพม่า ในพื้นที่พักพิง 9 พื้นที่ตามแนวชายแดนไทย -พม่า ดังจะเห็นได้จากที่กระทรวงมหาดไทยได้มีหนังสือเพื่อทำความเข้าใจในเรื่องการรับแจ้งการเกิด และการตายสำหรับคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยกลุ่มผู้หนีภัยการสู้รบภัยในพื้นที่พักพิงชั่วคราว เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ.2552

169. อย่างไรก็ตาม ทางราชการได้ทำการสำรวจและให้สถานภาพทางกฎหมายแก่ประชาชนกลุ่มดังกล่าวตามโครงการเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 ซึ่งเปิดโอกาสให้มีการแจ้งเกิดเกินกำหนด การเพิ่มชื่อบุคคลในทะเบียนบ้าน และการแก้ไขปัญหาให้แก่บุคคลที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านกลาง และเพื่อเป็นการปฏิบัติการในเชิงรุก เกี่ยวกับการจดทะเบียนการเกิดแก่บุคคลในสถานการณ์พิเศษเช่นจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะ ทางกระทรวงสาธารณสุขได้มีการฝึกอบรมหมอต้าแยพื้นบ้านให้ได้มาตรฐาน และบรรดาหมอต้าแยที่ผ่านการฝึกอบรมเหล่านี้จะสามารถรับรองการเกิดได้ อีกทั้งยังสนับสนุนงบประมาณในการจัดการพยาบาลเพื่อลงพื้นที่รับบุคคลที่ตั้งครรภ์มาคลอดที่โรงพยาบาลอีกด้วย

170. นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอจากภาคประชาชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคมที่ภาครัฐเห็นด้วยคือการให้ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบการเกิดของเด็กในชุมชน พร้อมทั้งให้แจ้งเกิดทันที รวมทั้งรณรงค์ให้ประชาชนเข้าใจถึงผลดีของการคลอดบุตรที่โรงพยาบาลเพื่อความปลอดภัยของทั้งมารดาและทารกในครรภ์

ข้อบทที่ 25

171. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดให้บุคคลที่มีสิทธิเลือกตั้งมีหน้าที่ต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และรัฐต้องมีหน้าที่โดยตรงในการอำนวยความสะดวกและจัดให้สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้โดยง่าย (มาตรา 72) กำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวน 10,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อเพื่อเสนอร่างกฎหมายต่อประธานรัฐสภาได้ (มาตรา 163) กำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 20,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อเสนอต่อประธานวุฒิสภา เพื่อให้วุฒิสภาเริ่มกระบวนการถอดถอนนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด อัยการสูงสุด รวมทั้งผู้พิพากษา กรรมการการเลือกตั้ง และองค์กรอิสระอื่นๆ ในฐานะความผิดปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ทุจริต ร่ำรวยผิดปกติ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เป็นต้น (มาตรา 164) กำหนดให้สิทธิแก่ประชาชนผู้ถูกกระทบทสิทธิเสนอคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรงนี้ (มาตรา 212) กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมและแสดงเจตนารมณ์ปกครองตนเองในรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (มาตรา 281) กำหนดให้ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วม และตรวจสอบการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (มาตรา 287) กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ส่งเสริมและรักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีสิทธิหรือมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (มาตรา 289) กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม (มาตรา 290) ประกันสิทธิของประชาชนในการลงชื่อเพื่อเสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญ (มาตรา 291 (1)) ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ใช้สิทธินี้กับประชาชน

172. สำหรับกฎหมายที่เกี่ยวกับการดูแลสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 290 นั้น อยู่ระหว่างการยกร่างเพื่อเสนอสภาผู้แทนราษฎรต่อไป

ข้อบทที่ 26

173. รัฐธรรมนูญ มาตรา 30 ได้ให้หลักประกันสิทธิของบุคคลที่จะได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกันตามกฎหมายโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ

ข้อบทที่ 27

174. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 66 และ 67 ซึ่งจะกำหนดว่า สิทธิชุมชนย่อมหมายถึงสิทธิทางวัฒนธรรม และสิทธิชุมชนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญนี้ย่อมหมายถึงสิทธิทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งอาจจะแตกต่างจากวัฒนธรรมระดับชาติ ไม่จำเป็นจะต้องเป็นชุมชนดั้งเดิมเท่านั้นจึงจะมีสิทธิชุมชน ความเป็นผู้ทรงสิทธิชุมชนจึงมีความชัดเจนมากขึ้นในปัจจุบันภายใต้รัฐธรรมนูญ แม้ไม่มีการระบุคำว่า “ชาติพันธุ์” ในฐานะผู้ทรงสิทธิทางวัฒนธรรม แต่จากการศึกษานโยบายของจังหวัด และของกระทรวงวัฒนธรรม จะพบการยอมรับความเป็นผู้ทรงสิทธิทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย

175. นอกจากนี้ ในปัจจุบันรัฐบาลได้เห็นชอบให้คณะกรรมการนโยบายภาษาแห่งชาติของราชบัณฑิตยสถาน กำหนดให้มโนนโยบายภาษาแห่งชาติที่ให้ความสำคัญกับภาษาท้องถิ่น ภาษาแม่และภาษากลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งจะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนควบคู่กับภาษาไทย โดยเฉพาะในชุมชนที่มีการใช้ภาษาดังกล่าว

IV.การวิเคราะห์แนวโน้มและแนวทางการพัฒนาสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

176. จากการศึกษาประเทศไทยเป็นสังคมที่ภาครัฐมีความเป็นปึกแผ่น มาตั้งแต่ในอดีต มีความเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะด้านการปกครอง แต่ขาดความอ่อนตัวในการรองรับการเปลี่ยนแปลงได้ทันกับยุคสมัย ที่มีเงื่อนไขใหม่ของการยอมรับสิทธิ และการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของพลเมืองมากขึ้น ในขณะที่ภาคประชาชนมีข้อจำกัดมากกว่าภาครัฐ และยอมรับการถูกกำหนดสิทธิมาในอดีต ทำให้อยู่ในสถานะที่เข้าไม่ถึงสิทธิได้อย่างเต็มที่โดยเฉพาะทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในช่วงระยะที่ประเทศไทยเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีด้านข่าวสารที่ไร้พรมแดนมีผลกระทบต่อการขยายตัวเรียกร้องและทวงสิทธิ แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวขาดการชี้้นำ ทำให้ไม่รู้จักสิทธิและการต่อรองทางการเมืองอย่างมีส่วนร่วมแท้จริงในระบอบประชาธิปไตย

177. แนวโน้มการพัฒนาการดำเนินการตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ในระยะต่อไป คือ การที่รัฐไทยจะสนับสนุนให้มีการสร้างเครือข่ายกับภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจของภาครัฐในการปฏิบัติตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และพัฒนาความพร้อมของประชาชนในการเข้าถึงสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และการทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างแท้จริง โดยเชื่อว่าความพร้อมของประชาชนดังกล่าว จะเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมไทยที่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม แม้เมื่อใดมีปัญหาความขัดแย้ง ก็สามารถจัดการกับความขัดแย้งได้ด้วยสันติวิธีที่เป็นจุดยืนของประเทศไทย รวมทั้งเชื่อมั่นว่ารัฐไทยจะสามารถอธิบายตอบข้อสงสัยหรือข้อห่วงใยในทุกรื่องที่ได้ตกลงใจดำเนินการได้อย่างชัดเจนในขณะเดียวกันก็พร้อมที่จะแก้ไขปัญหาที่เป็นจุดอ่อนในการปฏิบัติตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ที่ผ่านมา และจะป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาที่เป็นจุดอ่อนที่เคยเกิดขึ้นอีก